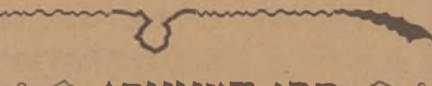

יוצא אחת בשבוע.

המו"ל:
חברת „אחיאסף".

Krakau, 14 März 1901. גליון 12. קראקא, כ"ג אדר, תרס"א.

תכן הענינים:

תנאי החתימה:

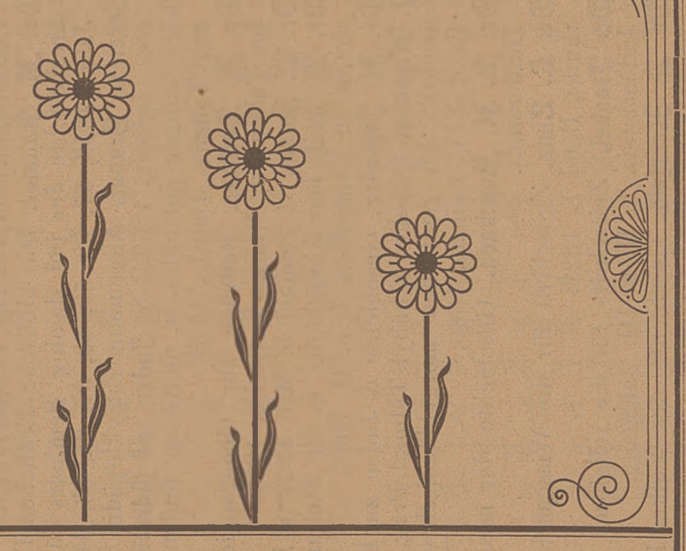
באוסטריה־אונגריה:
לשנה —.14 קראנען.
לחצי שנה —.7 „
לרבע שנה 3.50 „

ברוסיה:
לשנה —.6 רו"כ.
לחצי שנה —.3 „
לרבע שנה 1.50 „

בשאר ארצות:
באשכנז לשנה 12 מארק.
באנגליה „ 12 שילינג.
בשאר ארצות לשנה 17 פרנק.
בארץ ישראל „ 15 „

מחיר כל גליון 15 ק׳, 30 העל׳.
בעד חילוף הכתבת 20 ק׳.

מחיר מודעות:
בעד כל שורה קטנה פטיט 20 הילר, 10 קופ׳.

כתבת „הדור":

ברוסיה: Verlag „Achiasaf", Warschau, Postkiste 25.

בשאר ארצות: Administr. „HADOR", Krakau, Gertrudy 19.

הנחה לחותמי „השלח״ ו„הדור״.

החותמים על מכה״ע „השלח״ ו„הדור״ ביחד או על אחד מהם יוכלו להשיג ספרי הוצאת „אחיאסף״ הרשומי מטה, כלם או חלק מהם, בחצי מחירם, וכל אחד מחותמי „הדור״ ו„השלח״ החפץ ליהנות מההנחה ולהביא אל ביתו ספרים יקרי הערך במחיר מצער, ישלח מחירם כפי המחיר הרשום בזה (היינו בנכיון 50% ממחיר הקצוב בקטלוג) בהוספת דמי הפארטא. כל אחד מהספרים אפשר להשיג ג״כ מכורכים בכריכת בד מהודרה, ועבורה יש להוסיף עוד 20 קאפ בעד כל כריכה.

ואלה המה הספרים ומחירם לחותמי „הדור״ ו„השלח״:

	לקונים אחרים		לחותמי „הדור והשלח״
ר׳ יהודה הלוי, ב״ח	98 ק׳	(פארטא 10)	50 קאפ׳
ר׳ אברהם בן עזרא, ב״ח . .	112 „	12	55 „
לקוטי קדמונים (ר׳ האי גאון, ר״ש שרביט הזהב, ר׳ דונש בן לברט)	42 „	6	20 „
ר׳ יהודה אלחריזי תחכמוני . .	138 „	14	70 „
ההנוך, ספענסער	91 „	12	46 „
מכתבים ע״ד הספרות ד. פרישמאן	50 „	4	25 „
מגלת ספר, ר״י עמדן	1—	12	50 „
התורה והחיים בימי הבינים, ד״ר מ. גידעמאן, שלשה חלקים .	390 „	44	185 „
ירמיה הנביא, פראפ׳ לאצארוס	40 „	6	20 „
ר״י ליפמאן צונץ, ש. פ. ראבינאוויטש	160 „	18	80 „
דעת אלהים, דר. ש. ברנפלד, חמשה ספרים	275 ק׳	(פארטא 26)	140 קאפ׳
ספרות ישראל, פרופ׳ מ. שטיינשניידער, ארבעה ספרים .	195 „	20	100 „
תולדות שי״ר, דר. ש. ברנפלד	80 „	10	40 „
דרך תשובה, צלפחד בר חושים התיהה	25 „	4	15 „
דרך לעבור גולים, ס. לילענבלום	75 „	8	40 „
לקורות היהודים ברוסיא ופולין, בן-ציון כ״ץ	50 „	6	25 „
מיכאל זקש, ד״ר, ש. ברנפלד	75 „	8	50 „
תולדות הריפורמציון הדתית, ב״ח, דר. ש. ברנפלד . . .	125 „	16	65 „

הנחה מיוחדת לחותמי „הדור״

מלבד הספרים המנויים למעלה, יוכלו להשיג רק חותמי „הדור״ לבדם את ספרי הוצאת אחיאסף הרשומים מטה למקחים נמוכים מאד, שהם כדי שליש המחיר הקצוב, ואלה הם הספרים:

	המחיר הקצוב		לחותמי הדור
דניאל דירונדה, עליוט תרגום פרישמאן	168 ק׳	(פארטא 16 ק׳)	60 ק׳
בירניקה, שומאכער. . .	170 „	20	75 „
אפרים קוה, אויערבאך	63 „	10	25 „
דין והשבון, טריוואש	28 ק׳	(פארטא 6 ק׳)	14 ק׳
הגיתו החדש, דר. הירצל . . .	40 „	6	20 „

כתבת „הדור״ ו„השלח״:

ИЗДАТЕЛЬСТВО „АХІАСАФЪ", ВАРШАВА. VERLAG „ACHIASAF", WARSCHAU.

בבית מסחר הספרים של חברת „אחיאסף״ בווארשא

נמצאים למכר ספרים אחדים יקרי־המציאות:

	Rs.	kp.
Dr. S. Fried. Das Buch über die Elemente. (ספר היסודות) 1884.	1	—
Karl Fischer. Gutmeinung über den Talmud der Hebräer. 1883.	—	75
— Geschichte der Aufklärung in Europa	3	—
— Geschichte der religiösen Poesie.	2	—
Dr. B. Zuckermann. Materialien zur Entwickl. der altjüd. Zeitrechnung im Talmud. Breslau, 1882.	1	—
Dr. M. Rahmer. Die biblische Erdbeben-Theorie. 1881.	—	75
Jahresberichte des jüd. theolog. Seminars zu Breslau, vom Jahre 1856, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64.	4	—
Ersch u. Gruber. Allgemeine Encyklopädie der Wissensch. etc. Leipzig, 1850. H-N. **Juden und jüdische Literatur.**	5	—
Briefe einiger portugies. u. deutscher Juden an den **Herrn von Voltaire.** Danzig, 1773.	2	—
Dr. A. Berliner. Beiträge zur Geographie Babyloniens im Talmud u. Midrasch. Berlin, 1884.	1	—
Dr. D. Rosin. R. Samuel b. Mëir (רשב״ם). Breslau, 1880.	—	75
Dr. D. Joël. Der Aberglaube u. die Stellung des Judenthums zu demselben. I. u. II. Heft.	1	75
Dr. H. Jolowicz. Geschichte d. Juden zu Königsberg. 1867.	1	25
J. Wiescher. Scholien z. babyl. Talmud. Prag, 1859, 1862, 1867.	2	50
Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft, Band XIV. Leipzig, 1860.	2	—
Dr. B. H. Auerbach. Geschichte der israelit. Gemeinde Halberstadt.	1	—
Dr. L. Zunz. Zeitschrift für die Wissenschaft des Judenthums, Band I. 1822.	2	—
Dr. Frankel. Zeitschrift für die religiösen Interessen des Judenthums. I., II. u. III. Jahrgang.	3	—
Dr. L. Herzfeld. Geschichte des Volkes Israel (von der Zerstörung des I. Tempels bis zur Einsetzung des Macabäers Schimon, zum hohen Priester u. Fürsten). Braunschweig, 1847. — Geschichte des Volkes Israel. Band I., II. Leipzig, 1863. מחיר שני הספרים האלה ביחד	6	—
Monatschrift für Geschichte u. Wissenschaft des Judenthums, herausgegeben von **Dr. Z. Frankel.** Band I, II. VI—IX, XI—XXIII. 1851—1874. ס״ה 19 חלקים מכ׳, מחיר כל חלק 1.50 רו״כ.	28	50

כל הספרים הנ״ל שלמים ורבם מכורכים.

לפנות עפ״י הכתובת:

Издательство „АХІАСАФЪ", Варшава.

I. Jahrgang. Hadôr — Das Zeitalter שנה ראשונה.

יוצא אחת בשבוע.

המו״ל: חברת „אחיאסף״.

תנאי החתימה:
באוסטריה־אונגריה:
לשנה . . . 14.— קראנען
לחצי שנה . . 7.— „
לרבע שנה . . 3.50 „
בשאר ארצות:
באשכנז לשנה . . 12 מארק
באנגליה לשנה . 12 שילינג
בשאר ארצות לשנה 17 פרנק
בארץ ישראל „ . 15 פרנק.

ברוסיה:
לשנה . . . . 6.— רו״ב
לחצי שנה . . 3.— „
לרבע שנה . . 1.50 „
מחיר כל גליון 30 הילר, 15 קופ׳.
בעד חילוף הכתבת 20 קופ׳.
מחיר מודעות:
בעד כל שורה קטנה פטיט 20 הילר, 10 קופ׳.
Erscheint jeden Donnerstag.

Krakau, 14 März 1901. Nr. 12. — גליון יב. קראקא, כ״ג אדר תרס״א.

שתי רשויות.

שאלות־חיים חדשות משכיחות את הראשונות. מכל המון ה„שאלות״ אשר הרעישו את עולמנו הקטן זה כעשרים או כחמש עשרה שנה, אין עוד כמעט כל זכר בספרות מכתבי־העתים שלנו עתה — אף כי בחיים עודן עומדות וצועקות: דרשונו — ; כי השאלות החדשות, גם אם אינן חשובות ואינן רבות הערך כראשונות, בכל זאת מפאת חדושן מושכות הן גם את לב קהל הקוראים וגם את לב עדת הסופרים יותר מן הראשונות. יש אשר השאלות הישנות נדחות לגמרי מפני החדשות (כדבר אשר קרה למשל לשאלת „התקונים בדת״). ויש אשר תפצה שאלה חדשה את פיה ובלעה המון שאלות ישנות ונקרא רק שמה היא על כלן, יען כי באמת, או לפי השקפה שטחית, היא כוללת ומקיפה את כלן ואין בפרט זה אלא מה שבכלל.

רק שאלה ישנה אחת עודנה מחזיקה מעמד, וכל הרוחות החדשות וכל ה„זרמים החדשים״ אינם מזיזים אותה ממקומה, וכל השאלות החדשות אינן משכיחות אותה ואף אינן בולעות אותה. כי היא צרה גדולה שאין להשכיחה; כי חדשה היא בכל יום. כונתי אל שאלת „הרבנות הקאזיאָנית״.

„געטהיילטער שמערץ איזט האלבער שמערץ״ — אבל הרבנות שנחלקה לשנים היא, להפך, צרה כפולה ומכופלת. רב „מטעם״ ורב סר־טעם — שניות כזו יאה לישראל ממש כעניות.

ומכאובנו נגדנו תמיד. כי אין לך יום שאין בו בחירת רב נשמי באחת מקהלות ישראל. ובימים האלה „בוערת״ השאלה הזאת ביתר עז: כי כמעט בעונה אחת חלה בחירת רבנים בקהלות אחדות הגדולות ביותר. ומלחמות הבחירה הן מאוסות ונתעבות כל כך! והקנדידטים אינם ראוים והגונים לכהונתם כל כך! וראשי העדה ומאשריה הם קלי דעת או בעלי פניות כל כך! וה„עם״ הוא בהמה גסה או חיה רעה כל כך!

ומה שמעציב ביותר הוא, כי ספרותנו העתית היא שתקנית כל כך. שתקנית רק לדבר זה. בענינים אחרים (ולרוב בענינים קלים ודלי ערך) היא קולנית וצעקנית ופטפטנית עד בלי די. רק בשאלת „הרבנות הנשמית״ תשים מחסום לפיה, או כי תגע בה כלאחר יד, או כי תפטרה בעקיצות ובחדודים אחדים.

ובכל זאת הכל יודעים כי „הרבנות הכפולה״, אם ח״ו תמשכנה ימיה, עתידה להחריב את היהדות ברוסיה עד היסוד. הכל מודים כי הרב הרוחני מצד אחד והרב הגשמי מצד השני אינם עלולים לחבב את היהדות על בנינו, על הדור הבא אחרינו. וגם עצם דבר ה„שניות״ מחויב לתת את היהדות לקלסה ולחרפה בעיני בנינו, כמו שהוא מבזה אותנו בעיני הגוים... הנה הבן שואל: למה לנו ש נ י רבנים? ואת מי משניהם אחשוב לרועה רוחני באמת? האם את זה הכותב בירו האחת תעודת־לידה ובידו השנית הוא כותב לפעמים כתב שטנה, או את זה הכותב בלשון עלגים שאלות ותשובות על פרה ארומה שפרחה ממעל לגג? האם את זה העובר עפ״י על החקים ועל המוסר האנושי לעיני כל, או את זה אשר עפ״י חיצוניותו וע״פ דבורו הוא נראה כפרא אדם? האם את זה שאינו יודע אף צורת אות עברית, או את זה שאינו יודע אפילו מה שידע תלמיד המחלקה הראשונה של הגימנזיה?

את השאלות האלה, ועוד רבות כמוהן, אנחנו שומעים לרגעים מפי בנינו — ואנחנו כובשים פנינו בקרקע. או אולי יודעים אתם מה להשיב על שאלות פשוטות כאלה? אני אינני יודע כל תשובה עליהן.

ואולם בנינו עונים לנפשם תשובה כזו: היהדות היא מסתמא דת של פראים, כי על כן היא מ צ ו ה למחזיקיה להרכיב לראשם פראי אדם בתור „רועי־רוח״, לכן א ס ו ר לרב הרוחני לדעת אפילו קרוא וכתוב בשפת המדינה, ולפיכך נתן ל ע ז ר כ נ ג ד ו מין פקיד נמוך אשר ימלא תחתיו את החובות שבין רועה רוח להממשלה, ולפיכך יוכל הרב הגשמי להיות מי שיהיה ובלבד שידע קרוא וכתוב מעט בשפת המדינה.

התשובה הזאת מוליכה את בנינו אל המקום אשר משם לא ישובו עוד אלינו...

אתם אומרים: את בנינו אנחנו מחנכים ברוח הלאומיות העברית אשר דבר אין לה עם הרבנות ועם עניני הדת החיצוניים.

אבל הן הדברים האלה אינם אלא פתגם שגור, פראזה ריקה ולא יותר. הרבנות היא מוסד לאומי־דתי, אשר כל זמן שאנחנו בגולה לא תוכל היהדות להתקיים בלעדו. ואת המוסד הנכבד והנחוץ הזה אתם מוסרים ביד איזה ריק המבזה את היהדות במתכוין, וביד איזה שוטה המשניא אותה שלא במתכוין!

וכל זמן שהרבנות תהיה „כפולה״, ילך המוסד הזה הלוך ורע, הלוך והתנוול. אין שני זרזירים יכולים לישון על דף אחד. הרב הרוחני לא יחשוב את עצמו כסגן של הלבלר הכותב תעודות לידה; והרב הגשמי בודאי לא יחשוב את עצמו כעוזרו של היהודי „העתיק״

אשר ידיו מלוכלכות בשפיר ובקורקבן. לכן ישתדל ה„רוחני" תמיד, ־ה„גשמי" אשר יבחר בקהלתו יהיה דוקא איש שאיננו ראוי לכבוד, וביחוד שלא ידע צורת אות עברית, למען לא יוכל ל„התחרות" עמו ולחטוף ממנו את ה„כבודים" הראוים להנתן רק לו, לרב הרוחני. והרב הגשמי היודע כי בעיני הממשלה וגם בעיני כל „העם" הוא רק פקיד הממונה על ספרי הפקודים, לא ישתדל כלל להתנהג כ„רב דתי" ועשה יעשה כל מה שלבו חפץ.

אמנם בשנים האחרונות הוטבה, לכאורה, איכותם של הרבנים הגשמיים; כי בין הקנדידטים שעמדו על הבחירה ושנבחרו בקהלות אחדות יש עברים משכילים, עברים לאומיים, ביחוד מן הצעירים אשר מלאו כרסם בתחלה בלמודים העבריים ואח"כ הלכו להו"ל ללמוד „מיני תרגומא (Targumica)" וישובו אלינו ועטרת ד"ר פ"ל בראשם. אבל מכיון שהם רק רבנים גשמיים ובצדם יש רב רוחני, הדרא ה„שניות" לדוכתה ועצם הענין לא הוטב כל עיקר.

כי בשאלת הרבנות אין כל מקום לפשרנות. רב אחד למלכותא דארעא ורב אחד למלכותא דרקיעא — זה מצב לא טבעי, מצב מביא לידי לענ — והנלענ ממית, כפתגם הצרפתי.

והאם באמת קשה כל כך פתרון שאלת הרבנות? האם באמת מחויבים אנחנו להשתמש בשתי רשויות? אמנם הממשלה דורשת כי הרב המוסמך ש ל ה יהי גם משכיל במקצת, כמדת ההשכלה של תלמיד המחלקה הששית בבית ספר ריאלי. אבל האם מדת ההשכלה הזאת נשגבה כל כך, עד כי אי אפשר לרב רוחני להשיגה? ומדוע זה לא ישתדלו לכהפ"ה הרבנים הצעירים לימים או האברכים המתעתדים להיות אבד"ים, לרכוש להם את מדת ההשכלה הקטנה הזאת, למען יוכלו להשתמש בשני הכתרים, והדלה ה„שניות" הבזויה והמשחיתה? אין אנו יכולים לדרוש מן הרבנים הגשמיים, ר"ל מאותם היוריסטים, הרופאים, הוועטערינרים, הרוקחים, הכימיקים, הטכנולוגים, או מתלמידי האינסטיטוט למורים העברים, או אפילו מאותם ה„תרגומיקים" דמתקריין ד"ר פ"ל, — אין אנו יכולים לדרוש מאותם האנשים שישתדלו להיות גם לרבנים רוחניים. זה דבר שאי אפשר, וגם ללא הועיל הוא. האנשים האלה אינם יכולים להיות לאבד"ים, אפילו אם ימלאו כרסם ש"ס ופוסקים; כי הרב הרוחני צריך להיות גם ירא אלהים באמת, וביחוד בעל הרגשות דתיות — כזאת ידרוש לא רק „העם" כי אם גם הרוב של אלה הנקראים אצלנו משכילים — וכזאת אין לדרוש מאנשים שחונכו בדעות חפשיות ושחיו חיים חפשיים. אבל יכולים ומחויבים אנחנו לדרוש מן המתעתדים לאבד"ים, שיוכלו למלא גם את החובות המעטות שהממשלה דורשת מאת הרב. אז תפתר שאלת הרבנות, והשניות הבזויה תחדל.

ובכן הננו רואים כי שאלת הרבנות היא כמעט השאלה היחידה אשר פתרונה מונח רק בידינו אנחנו — ובכל זאת עולם כמנהגו נוהג, הסופרים מוסיפים להתלוצץ בשני מיני הרבנים, והקהלות מוסיפות לבחור להן רבנים גשמיים שהם עפי"ר בבחינת מוקצה מחמת מאום ורבנים רוחניים החפצים ברבנים גשמיים כאלה. ומדוע? יען כי יהודי רוסיה אינם יכולים לצייר עוד במחשבתם רבנות שאיננה נחלקת לשנים. ולכן גם סופרינו, בדברים לפעמים על הרבנות הכפולה, הם מבקשים רק תחבולות לתקנה וליפותה מעט, אבל, הלילה, לא לשרשה ולבטלה כלה למען תהי הרבנות א ח ת.

שנים אחדות לפני המהפכה הגדולה בצרפת קרא הסופר המדיני סיעס את הקריאה הגדולה הזאת: „מה הוא המעמד השלישי (Tersi état)? — ל א כ ל ו ם? — ומה היה יכול להיות? — ה כ ל!"

כדברים האלה אנחנו אומרים גם על הרבנות: מה היא הרבנות בזמן הזה? ל א כ ל ו ם! כי ה„שניות" עשתה אותה לחרפה ולשנינה. ומה היתה יכולה להיות, ומה עליה להיות? ה כ ל! הכל תוכל הרבנות להיות גם בזמה"ז, כמו שהיתה ה כ ל בדורות הראשונים — אם רק נבטל את ה„שניות" המשחיתה. אין לנו חפץ לא ברב „רוחני" ולא ברב „גשמי" — אבל יש לנו חפץ וצרך ברב אחד, ברב כמו שנאמר בחקות הממשלה וכמו שנאמר בספר דברי ימינו. בדורות הראשונים היו רבנינו ראשי העדה, מאשרי העם, מחנכיו ויועציו, מקרבי הקצוות, מחזקי השלום והאחוה ב ב י ת וסנגוריו ולוחמי מלחמותיו ומרימי קרנו בכבוד ב ח ו ץ. ובזמן הזה נחוצים לנו רבנים כאלה עוד הרבה יותר. כל המפעלים הנחוצים הנעשים עתה בקרב עמנו הולכים ומתנוונים עד מהרה — רק מפני שהרב הרוחני מושך לכאן והרב הגשמי מושך לכאן; או בשביל שה„רוחני" איננו מושך כלל, וה„גשמי" מושך בשבט סופר... אבל כאשר תהיה הרבנות א ח ת, והרב האחד יהיה לא רק גדול בתורה וביראה, כי אם גם בקי (אם גם לא הרבה) בחכמות חיצוניות, וביחוד בעל לשון בשפת המדינה — אז יכבד בודאי על פני כל מפלגות עמנו, על האדוקים ועל המשכילים, ואז יהיה לרועה העדה באמת ובתמים, וכל מוסדות הצבור, וביחוד מוסדות החנוך אשר בהם תלוי קיום האומה, יעמדו חזקים ומוצקים, ולא ייראו עוד מפני שוט־לשון של איזה רב „גשמי"...

מובן מאליו, כי לרבנים כאלה יוכלו להתעתד רק אנשים מוכשרים מאד, אנשים אשר בלבם יפעם גם רגש דתי כביר וגם צבורי ולאומי, אנשים אשר כהם בפיהם לדרוש ברבים (בשפת המדינה) בהשכל ודעת, אנשים אשר יהיו לא רק ח כ מ י ה ס פ ר כי אם גם ח כ מ י ל ב. אבל התביעות האלה אינן קשות כל כך, כי גם ה ש כ ר רב מאד. הקהלות הגדולות רשאיות לתבוע כזאת מאת ה ר ב ה א ח ד, כי הן משלמות בעין יפה (הכנסת רב „גשמי" לבדו עולה בקהלה של א ר ב ע י ם א ל ף י ה ו ד י ם ליותר משׁשה אלפים רובל לשנה, ובקהלות הגדולות יותר גדולה ההכנסה עוד יותר, וכאשר תהיה הרבנות א ח ת הלא תרבה עוד ההכנסה), והקהלות הקטנות תסתפקנה במועט מזה, אבל גם הרב של קהלה קטנה יוכל להשתלם לאט לאט ברבנותו, עד כי יהיה ראוי לשבת על כסא הרבנות בעיר גדולה. סוף כל סוף, הנה הרבנות, ביחוד בהיותה א ח ת, היא פרנסה טובה בלי דאגות ובלי עבודה יתירה, ואם רק ירצה הרב יוכל לקנות הרבה חכמה, בחכמת ישראל ובמדעים כלליים, בשעותיו ה פ נ ו י ו ת יתר מדי.

J. Ch.

גלות בתוך גלות.

מאת

ד"ר ש. ברנפלד.

ב. *)

בחמש שנים האחרונות — יחד עם התגברות הציוניות המדינית — נשמע קול קורא בספרותנו: אנו צריכים לחיים! עלינו להשתחרר משעבוד

*) עיין „הדור" גליון 11.

היהדות הדתית וממסורת העבר. התנועה הזאת לא היתה לאומית שנולדה באומה על פי כחותה הפנימיים, אלא הובאה לה מן החוץ באופן מלאכותי. התנועה הזאת היא בעצם עבדות בצורה חדשה, עבדות להיהדות הברלינית בצורתה היותר נפסדת ונרועה, היהדות במצב הרקבון והכליון.

בברלין, מקום ששם מתכווצים ומתרכזים החיים הרוחניים והמוסריים של היהודים הגרמנים, נראה ביותר השפעת המצב שאינו טבעי, אשר עליו עומדים עתה אחינו אלה. סבות המצב שאינו־רצוי הזה הן שונות, וקשה לפורטן בבת אחת. העיקריות שבהן: כי נפסקה התפתחותם באמצע על פי כה מניע מן ההוין. היהדות המערבית — ובכללה גם זו של גרמניה — נתרוקנה בשנות המאה הי״ט מכל אידיאל עברי ושאפה בכל כחה לטמיעה גמורה. ואולם על פי כמה סבות שונות לא הגיעה למטרתה זו, וכאשר קמה התנועה האנטיסימיטית נשארו היהודים המשכילים תלוים ועומדים. כדרך כל אלה, אשר לא מצאו מקומם בנו החברה, פועלים הם להריסת החברה. זו היא השפעת רוב הסופרים העברים, ובפרט מבני הנעורים, אשר אין להם השקפה חיובית וכל כחם אינו אלא בשלילה, בדוגמת של אותם הסופיסטים — הפלוסופים המזוייפים — באתונא, אשר הטילו ספק בכל משפט חיובי. הם בטלו את כל חוקי היופי והנעימות, השירה והפיוט, ההכרה המדעית והבקרת, ועם כל זה הם צועקים לאמר: יופי ונעימות אנו דורשים, שירה אמתית והכרה אמתית! עם האנשים האלה אין להרבות בוכוחים; כל הרוחות שבעולם לא יזיזו אותם מדעותיהם, ודעותיהם אינן אלא מין מחלת נפש. על פי רשימות נאמנות נמסר לנו, כי מספר חולי־הנפש בין היהודים בגרמניה גדול הוא באופן מבהיל מאד. נצרף לזה, כי חולי־הנפש נמצא לרוב באנשים המינעים את מוחם, וכי תנאי החיים משפיעים הרבה על צעירי אחינו — אלו אשר יתנו להספרות את חילם — להכות אותם בשעמום, לכן לא נשתומם כל עיקר על העובדא המעציבה הזאת.

ואולם אם הדבר הזה הוא הויון מוכרח אצל היהודים בגרמניה על פי השפעת הסבות, וגם ראינו את יצירתו והויתו על פי תנאי החיים — הנה ברוסיה אין ז מחלה שנולדה מאליה, אלא הרכיבוה במתכוון בשנים שלשה אנשים. לפני חמש שנים לא ידע איש בין אחינו כלום מן הדעות הנפסדות האלה, אשר הן רק שאיפת האדם הלקוי בנפשו, האומר ללכת על ראשו ורגליו זקופות למעלה. כאשר השמיעו שנים שלשה אנשים את דבריהם המתמיהים בספרותנו, לא היה כל איש נבון מסופק, כי הקוראים העברים ידעו לערוך את תועלת הדעות האלה וערכן הספרותי. ואולם הדבר הזה לא היה אלא טעות. בכה סוגיסטיון השפיעו על הקורא, לשמוע את הדברים האלה כמשמעם ולהפוך בהם. אין לך שגעון שנולד באחד מבתי הקהוה בברלין, אשר מהר לא יהיה מתורגם עברית ולמחרתו יכרו עליו אנשי „הרוח" שבנו ויפלפלו בו וידרשוהו כמין חומר. אמת היא כי הדברים המתמיהים בעצם, מובנים לאיש היושב במקום המעשה, מפני שהוא יודע את מקורם הגרמני ואת הבאר שמהם ישאבו את המים המעופשים האלה. ואולם את הפירושים והביאורים והפלפולים אני קורא וקורא ואיני יורד לסוף כונתם. בהם אינני מוצא את השיטה של השגעון הזה הנמצאה במקורו. את ספריו של ה' ברדיטצבסקי קראתי פעמים רבות, כדי לרדת לסוף דעותיו ותמצית „שיטתו". יסוד דבריו הוא: לומר על כל מאורע היסטורי „איתימא איפכא". בשיטה זו יש קורטוב של אמת, וזהו הרע היותר מסוכן, אם נערבב קורטוב של אמת בגל גדול של דברים בטלים.

אין לך חקירה יותר מועילה ויותר מושכת את הלב מחקירת ההיסטוריה. הסופר הגס והמגושם יסתפק במאורעות ההיסטוריה לחרוז אותם אחד אל אחד; ואולם ההיסטורי האמתי ישתדל לרדת לעומק העניינים ולפנימיותם הפסיכולוגית. ולא זו בלבד, אלא שלא יסתפק במסקנת ההיסטוריה, כלומר באופן הוית המאורעות אחרי כמה סבות ומסבות שונות, כי אם יחדור לתוכם של המאורעות טרם נתהוו, והנסיונות ההיסטוריים, אשר לא עלו יפה, יהיו חביבים עליו לכל הפחות כמעשי ההיסטוריה ועובדותיה שהיו ונבראו. ואולם לכל אדם מבין וחוקר תהיה הנחה כללית בחקירה כזו: ידיעות רבות ואמתיות בכל מקצעות ההיסטוריה והמדעים השייכים לה והמתיחסים מאיזה צד אליה. כל מי שהעמיק חקר בהתפתחות ההיסטוריה יבין לדבר זה וירע, איך יאיר רבוי הידיעות את עינינו, איך דברי ההיסטוריה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחד, ומאורע אחד אשר אין לו ענין לעצמו הוא ענין לאחרים. נוסף לזה צריך ההיסטורי האמתי לבינה ישרה, לדעה צלולה, לשכל שופט ישרה ונכוחה, להשקפה ברורה ומסויימת. היסטורי כזה היה החכם המובהק ליאופולד ראנקע, אשר מעולם לא סדר את המאורעות על פי מסקנא גמורה, אלא הפך בהם וחקר את תמציתם מכל צד. אלו היה ה' ברדיטצבסקי נזקק להקירה היסטורית כזאת, שהיא משאת נפש כל חוקר באמת, כי עתה היתה השקפתו חביבה על כל קורא נבון. גם הקורא הנבון דורש: נשחרר את עצמנו משעבוד ההשקפה ההיסטורית של גראֶטץ, שהיא השקפת „בעל בית הגון" או מלמד כבית מדרש הרבנים. ואולם חקירה כזו דורשת ידיעות עמוקות, ולכן בחר לו ה' ברדיטצבסקי דרך יותר קצרה: להפוך הכל. בכל מאורע ומאורע יבוא הוא עם טענתו: ואיתימא איפכא? בני ישראל עברו בתוך הים בחרבה ורודפיהם טבעו בים — ההפך מזה היה טוב יותר: אלו עברו מצרים בחרבה ובני ישראל היו טובעים בים. באופן כזה לא היתה שאלת היהודים בעולם.

ממין הטענה הזאת הן כל חקירותיו ופרורוכסיו בנוגע להתפתחות ההיסטוריה הישראלית. מה נאמר, למשל, לטענה, כי מתחלת בריאתה לא היתה הדת הישראלית רצויה להעם, שהרי העם היה בוכה למשפחותיו עליה. הן אמנם על פי החקירה ההיסטורית אין ספק לנו, כי לא נתקבלה התורה בבת אחת על פי הסכמת העם: נעשה ונשמע! כמה תסיסות עברו על עמנו, מלחמות פנימיות וחיצוניות, חמריות ורוחניות, מדיניות ולאומיות, עד שקבלה הדת הישראלית את צורתה הנוכחית. החקירה בפרטים האלה יקרה וחשובה ומועילה, וכל המרבה לעסוק בה על פי ההגיון הרי זה משובח. ואולם מה נאמר לראיה כזו: כי היה העם בוכה על עסקי משפחות? כאלו נמצא רשימה היסטורית מעידה על זה. הדברים האלה הם כידוע — וכמעט שבושה היא להזכיר זה בפירוש— רק אגדה, ובזכרון הכותב עלה הכל בערבוביא: דברי היסטוריה עם דברי אגדה. ולא די לנו בצרה הזאת, אלא שהפרדוכסון הזה מצא לו כבר המון מפרשים ומבארים ומפלפלים. על דבר יחוס החכמה המפוארה הזאת להלאומיות בכלל וללאומיות הישראלית בפרט, על דבר יחוסה להאנושיות, להיופי, להנעימות, להטבע, להקולטורא, להחסידות, אליבא דניעטצשע, לסברת יקובובסקי, לפי שיטת מר בירנבוים וכו' וכו'. כבר נתפתח בשביל זה פלפול עצום, והסופרים באים עלינו במליצות מבהילות ובמשפטים נוראים, והעם הרואה את הקולות האלה נרתע לאחוריו, ובשביל שאינו מבין היטב מה שהוא שומע, לכן יאמין כי חכמה עמוקה צפונה באותם הדברים. כן השתאו גם על החכמה העמוקה, כאשר בא ה' ברדיטצבסקי באחד ממאמריו בטרוניא על „כביכול", על מה שתקן

בעולמו: ואכלת ושבעת. רבש"ע! האם דוקא לאכילה הננו צריכים כדי שנשבע?

קובל אני על ה' ברדיטשבסקי, כי בדבריו המתמיהים היה תחלתו ברצון וסופו באונס. אי אפשר לי להאמין, כי בבת אחת בא אל מדרגה זו, אל אותה הנקודה אשר בה תחדל השאלה הספרותית ומתחילה החקירה הפסיכו־פתולוגית. ראשית מפעלו הספרותי ראיתי לפני חמש שנים בערך. אז התחיל לדרוש על כל מאורע ומאורע היסטורי שבזמננו ובימינו. ובהיות כי לא התינע לספר דברים כהויתם ועל אמתתם (אריסטו היה אומר: ההיסטוריה צריכה להיות עצם האמת, ולכן קרא לחכמת הטבע ג"כ בשם היסטוריה), לכן הכנים בהם פליאות וסתרי תורה, ועל כל תנועה קטנה ושיחה קלה היה מצטער ובוכה. ההיסטורי האמתי אינו בוכה ואינו שמח, אלא משתדל להבין את הדברים. בפעם ההיא נערתי בה' ברדיטשבסקי, וגם הוכחתיו בראיות שונות, כי לא היתה לו כל סבה לבכות, שהרי אין המאורעות האלה חשובים כל כך. מה עשה? סלק את עצמו ממעשים בכל יום, שאפשר בהם הבחינה והבדיקה, ופנה לבו אל ההיסטוריה הישראלית בימים מקדם. פה מצא כר נרחב לסברותיו ולבכיותיו ולצעקותיו. ההכחשה קשה בזה יותר, שהרי במאורעות הרחוקים ממנו כמה מאות שנה ולפעמים כמה אלפים שנה אפשר לדרוש ולהתרגש ולהתפעל. מני אז היה הדבר הזה למגפת מוסרית במחנה ישראל, ואין ספק, כי תהיה מתרחבת והולכת עד לעת עתה כל נער ... עת קץ, היינו, עד כי יחלש כח המחלה. ... מנסה כחו לכתוב עברית יקח לו את ספרי ה' ברדיטשבסקי לדוגמא ... פירושים על ...ש עליהם, כשם שהיו הנערים כותבים בימי דור הקודם ... על מקראות סתומים ועל „ההשכלה בת השמים" ועל „ההשכלה ... ת השובבה" ועל בן־מנחם. ובאמת ספרי ה' ברדיטשבסקי נתנו ...רש באופן נפלא שאין כמוהו, שהרי סבוכים ומקוטעים הם ויש בהם תמיד „סוד" עמוק; כאשר יאמר המליץ:

Herrlich! Etwas dunkel zwar —
Aber 's klingt recht wunderbar.

לפנים היינו קובלים על זה, כי היו „חוקרינו" המדעיים מנקרים באשפה ומחטטים בבלויי סחבות ולזה קראו „חכמת ישראל". על צד האמת לא החקירה בעצמה היתה מגונה, אלא אופן העסק בה, כי בידי ה„דייקנים" הארכיולוגים היה הכל ל„חקירה קדמונית". מרוב עסקם בעתיקות לא ידעו את החדש ואת החיים המתרגשים לעיניהם. על סופרינו העברים היינו קובלים, כי כל ספר לועזי שבא לידם מהרו להעתיקו עברית „ולהלבישו קדש". עכשיו היה הדבר באופן אחר: רק כל דבר שנאפה בו ביום, בו ברגע, יטעם לחך הקוראים; הפתיות היותר חדשה, האולת היותר צעירה. אם נביא לדברינו סיוע וסעד מדברי חכמינו הקודמים, אז יטענו ה„צעירים" עלינו: אין אנו שואלים מה אמרו חכמים, אלא שואלים אנו את עצמנו. ואולם אם אחד מהצעירים בברלין, אשר טרם הגיע להנוך, כותב איזה הבל, אז תיכף יתרגמוהו עברית, ובחורי הישיבה ובתי המדרשות ברוסיה ופולוניה א... גם יודעים כי החכמה הנפלאה הזאת הרה והנה אחד הבחורים המ...ורפים בברלין, ולכן יטו אוזן לשמוע את העומק הנפלא שבדבריו, את העוז והיופי שברעיונותיו. ואם נאמר להם: הלא אין ממש בדברים האלה, ראשיתם שגעון וסופם עיקום ההגיון — אז יתנו בקולם עלינו: בטלנים אתם! אין לכם רגש היופי והנעימות, אתם תלמידי התלמוד, בני העבר, הנכם מדאתמול, וכדומה מן המליצות האלה. האנשים האלה הרגילו את עצמם ללכת על קדקד ראשם, ואם יראו בני אדם הולכים על רגליהם יטענו עליהם, כי חסרי דעה הם ועבדי העבר.

אחרי רוב ההתעוררות הלאומית, אחרי התנועה הרבה והנמרצה בנו, לעמוד ברשות עצמנו, חזרנו להיות עבדים לעבדים. הנהגתנו הרוחנית מסורה, אם מתוך רשות ואם מתוך הכרח, ביד אחינו שבמערב, וספרותנו הלאומית מסורה ביד בחורים חולי נפש. אם הפלפול הוא משאת נפשנו — הנה טוב לנו לשוב אל המהרש"א והמהר"ם שיף וקונטרס דרבנו יונה, שהרי בזה יש לכל הפחות התחלה וסוף, בזה נמצא חידודים העומדים בפני ההגיון. אם ללמוד מן העמים אנו חפצים, הלא נלמד בדרך ישרה חכמת העמים הנאורים ושירתם הנהדרת. ולמה תבחרו דוקא בפסולת הספרות הזאת?

חטא חטאו גם כה"ע העברים. המגפה הזאת לא היתה מתפשטת בקרבנו באופן מבהיל כזה, אלמלא נתנו כה"ע מקום רחב לדברים „המעניינים" האלה. מעיד אני עלי, כי קורא אני את כה"ע העברים בדיוק גדול, שכמותם לא אקרא בשום מ"ע, מפני שכל הנאמר בשם ישראל והנשמע במחנה ישראל חביב עלי וחשוב לי עד מאד, בהיותו סוף סוף דולק הלאומיות הישראלית. ואולם מעולם לא ראיתי הפרעת הסדר בשום מ"ע שבעולם, כמו שאמצא בכה"ע העברים. היום יביא אלינו אחד הסופרים „מנחה חדשה" של סימבוליסמוס, סודות עמוקים, רזי האדם העליון, השתפכות הנפש של מצב האומה וצער המשהד... פליאות ופרדוכסים; ולמחר נקרא באותו מה"ע על דבר מ...לת החסידות וקדושת הצדיק וחשיבות הפדיונות. היום נקרא מאמר, אשר בחדא מחתא יסתור את היהדות עד היסוד בה ויביא „מהפכה גמורה" בעולם הישראלי: פרעה מלך מצרים הוא הצדיק וכל בני ישראל הרשעים, אחאב בן עמרי הוא גבור האומה, ואליהו הוא עוכר ישראל, הורדוס „הגר הגדול" הוא המקומם הריסות ע...ו, ויוחנן בן זכאי הוא המשחית והמחבל, נביאי הבעל ד...ין תפארת ישראל וירמיהו הנביא אבד את האומה — וכיוצא מן הפרדוכסים הזרים האלה; ולמחר יבוא מאמר מדבר בענין האסור ה...מור של ...חם יינם, אשר השודים עליו אכרים ופועלים עברים בארץ ישראל. בערבוביא נוראה כזאת איך אתם מקוים לקוראים מבינים? היסטוריה, בקרת, פיוט, ענינים דתיים, הלאומיות, האנושיות, החסידות, תורת ניעטצשע, האנארחיסמוס — הכל עולה אצלנו בערבוביא!

ולמצב כזה ... של מחלה מכוערה הם אומרים תחית הנפש והגוף! את חוקי ההגיון בטלו כבר, אריסטו גורש בחרפה מעולם המדעים, גאטהע ושילר הם פטפטנים ובטלנים, ואנו הסופרים „הזקנים" (כלומר: שיש ... לנו כבר חתימת זקן) לא מצאנו ידינו ורגלינו בעולם היופי ... רק דבר אחד נשאר עוד על עמדתו בספרות הצעירים: כללי ה...חשבון. אולם אם יאמר לי אדם: מהר יוציאו הפלוסופים וכהני ה...יופי ... ישבנו גזר דין מלפני כסא כבודם, כי שנים כפל שנים הוא ...משה או שלשה -- אאמין, ובאמת רק בטלנים, אנשים מדאתמול, עבדי העבר, חסרי רגש היופי והנעימות, אנשים שצריכים עדיין למאכל ... כדי שישבעו, הולכים על רגליהם, וכדומה מן ה„עבר" הגדול, יאמינו בהנחה המוסכמת, כי שנים כפול שנים הוא ארבעה. ואולם הצעירים בערו את ה' אתמול עם כל קניניו מקרבנו ומובן מאליו, גם את יסודי החשבון.

היש לקוות, כי נצא בימינו לחרות משעבוד הגלות בתוך גלות?

האספה הכללית לחברת ישוב ארץ ישראל.

הנ לחובבי־ציון במלאות עשר שנים לקיום חברת הישוב בגלוי— הרעיון הזה היה מונה בתחלה בעצם ההצעה, שעלתה עוד בשנה שעברה על שלחן הועד באודיסא לקרוא אספה כללית „יוצאת מן הכלל". את היום הגדול של אספה כזאת אמרו לחוג ברב פאר והד ראוי ל„חג יובל", אחרי שוב שני המבקרים, שנשלחו לא"י מטעם הועד, ואז יקראו בפומבי באזני הנאספים גם את עיקרי דברי הבקרת. אמנם במשך הימים פשט הרעיון הזה צורתו, צורת חג. מא"י באו ידיעות תכופות שאינן משמחות לב כלל. המבקרים שבו גם הם לא כאנשי בשורות מבשרי ישועות ונחמות. ביחוד האחד מהם השמיע דברי אמת מרה, שבכחם להניס כל מחשבה זרה ע"ד קביעת „חגים וזמנים לששון", ובמכה"ע עלתה זעקת הפועלים וביה"ס ביפו וכדומה. לעת כזאת „לשמחה מה זה עושה ?"—משׂשי ידיהם של חובבי־ציון, מעשי עשרים שנות עבודה רבה, טובעים בים, ומי זה ירנין לבו לומר שירה? אבל דבר האספה לא נתבטל בשביל זה. אדרבה, כל אלה עוד הוסיפו חזוק וברור להדעה, שנחוצה היא אספה כללית; אמנם לא לשם „שמחה של מצוה", להגדיל תפארת ולהתהדר בדרשות נאות לכבוד „בעל היובל", כ"א למצוא בכל האפשר פתרונים לשאלות הגדולות העומדות על הפרק.

ובכן נקבע יום ז' אדר (13 פעברואר) ל„אספה כללית מקרית" באודיסא. ואלה הם, לפי הודעת הועד, עניני האספה: א) משא ע"ד פעולת החברה במשך עשר שנות קיומה; ב) מו"מ ע"ד בקשת הקולוניסטים שבאה"ק להיות להם לעזר בדבר הטבת מצבם; ג) מו"מ ע"ד בקשת הפועלים עובדי אדמה באה"ק בדבר שכלולם; ד) ע"ד נתינת רשות להועד, על יסוד סעיף כ"ד מספר התקנות, להוציא את קרן הקימת של החברה לצרכי שכלול הפועלים עובדי האדמה.

בפתרון שאלות הקולוניסטים והפועלים, שהן עיקרי האספה הכללית, עסק הועד בעצמו, ע"י קומיסיות מיוחדות, שבועות אחדים לפני יום האספה, בבואו לדון על הצעות הצירים של הפועלים והקולוניסטים, שבאו אל האספה מא"י.

הצירים האלה במספר ששה—שלשה מצד הפועלים (חארלאפ קאמאראוו וניסין) ושלש מצד הקולוניסטים (אסטאשינסקי, סמילי־אנסקי ונארדייסקי)—הקדימו לבוא לאודיסא כחמשה שבועות לפני האספה, לא בכונה תחלה כ"א מפני שלא ידעו בדיוק את מועד האספה, אחרי אשר באודיסא לא הטריחו את עצמם להודיע זאת ליפו בעתה. אולם הצירים לא הוציאו את הזמן אשר לפניהם לבטלה, כי השתדלו בעת ההיא לבאר ולברר את מצב הדברים לפני חברי הועד ויתר חובבי־ציון אשר ענין הישוב קרוב אל לבם.

עפ"י הרצאת צירי הקולוניסטים לפני הועד בפה ובכתב, נודעו הדברים האלה: הם, הצירים, מדברים בשם חמש מושבות הכורמים אשר ביהודה: ראשון לציון, רחובות, גדרה, פתח תקוה, וואד־אל־חנין, אף אם שלש האחרונות לא הספיקו למסור בידם תעודה אופיציאלית ע"ז. מחמש המושבות האלה היתה ראשון־לציון כמעט כלה ופתח תקוה כמחציתה תחת חסות הבארון, ויתרן נוסדו אם מעצמן ואם ע"י חובבי־ציון, וגם קבלו בשעת דחקן הלואות בסכומים רבים מאת יק"א. בחמש המושבות נמצאו 241 משפחה (אלף איש זו"נ) ולהן 1566 הקטר כרמים, ומהם מביאים עתה הכנסה 1200 הקטר. בשנה שעברה הכניסו 3.879.544 קילא ענבים או 24246 הקטוליטר יין (ההכנסה 436.596

עתר

„ יאמרו הצירים בהרצאתם בכתב—„אחרי אשר עברו על הישוב ר

א"י כעשרים שנה, אחרי אשר הנדיב השקיע בהישוב כארבעים מילי'

ון פר', אחרי אשר השקיעו בו גם אנשים פרטים רבבות פרנקים; "

בודה, כחות ועמל אין קץ, הגיע הישוב לשבר נורא. ביותר רעוע מצב מושבות הכורמים. תקותנו, כי כאשר ירבה פרי כרמינו, יוטב מצבנו ולא נהיה צריכים לתמיכת אנשים, היתה תקות שוא. אחרי עבודה קשה ועמל רב עלה בידנו להוציא מאדמתנו פירות המצטיינים באיכותם ובכמותם. אך פירותינו לא היטיבו את מצבנו כ"א הרעו. מצב מסחר היין רע מאד. היין הנמכר במקח טוב—כמותו מעטה מאד והיין הנמכר בכמות גדולה—מחירו מצער מאד. לפי דברי ה' פריענטי—שליח החב' יק"א—נמכר בזמן האחרון היין, שעלה להח' במחיר 35 פרנק הקנטר, בעשרה פר'; ובשנה האחרונה מכרו כורמי יהודה להח' יק"א עשרים אלף קנטר ענבים, ולפי החשבון הנ"ל הפסידה בזה החברה מיליון פר'. ואם נניח כי שליש היין מוכרת הח' במקח יותר טוב, הנה הפסידה גם אז בערך $^2/_3$ מיליון פר'. בכל מושבות הכורמים ביהודה יש כמאתים וחמשים משפחה, ולו כלכלה הח' יק"א את כלן בלחם חסד, גם אז לא הפסידה כל כך"... סבת החזיון המעציב הזה רואים הם, לפי הכרתם הפנימית המיוסדת על נסיון במשך שנים רבות, בשיטת התמיכה והחזקת האכרים תחת חסות תמידית, שמסרה את חייהם וקיומם של מאות משפחות בידי אנשים אחדים אשר נמנו להם למנהלים וראשים. זה הוא מקור המשחת אשר ממנו תקרנה כל הרעות בהישוב. השיטה הזאת תרפה את ידי האכרים ותדכא את רוחם. היא גרמה כי במסור הכורמים את ענביהם להיקב, יצא הדבר מרשות בעליו, אשר כל גורל חייהם תלוי בו, ונכנס לרשות זר והיה היין לרכוש הפקידות, המנהלת את הענין כרצונה והבעלים מוכרחים לקבל את המחיר שתתן להם בעד ענביהם, גם קבוץ היין במרתפים המרכזים גורם רק הפסד מרובה. העבודה במרתפים הגדולים עלתה ביוקר רב. הסכומים הגדולים נרשמו על חשבון הקולוניסטים. ההוצאות היתירות על כלכלת המרתף ומכונותיו הגדולות, שפעת פקידיו ומשרתיו ופועליו הביאו לממכר היין בהפסד או להורדת מחיר הענבים *). מלבד זאת צר גם המרתף הגדול בראשון מהכיל אף עתה את כל הענבים (אשר כמותם תגדל משנה לשנה) ועי"ז יתקלקלו הרבה. גם ההובלה משאר המושבות לראשון עולה בסכום רב (לרחובות לבדה תעלה זאת לערך 20000 פר' לשנה), ולרגלי רבוי ההוצ' על עשית היין הכריחו את האכרים להרכיב את גפניהם במינים חדשים משובחים, אשר כמות ענביהם מעטה מאד וגם קשה למצוא להם שוקים בטוחים לממכר יינם. הצירים מוכיחים כי בכל ארץ סוריה, אזיה הקטנה ואיי ים התיכון יש כורמים, לרוב החיים על כרמיהם, יען כי כל ענביהם הם מינים פשוטים, הנותנים ענבים בכמות גדולה, והאכרים עושים בעצמם ומוכרים בעצמם את יינם, ומחיר היין „כלו שלהם הוא, ואין חלק בו לא לפועלים ומשגיחים ולא לסוחרים וסרסרים".

עתה בהכנס כל הענין לרשות חדשה
הרבה מצב הדברים, כי מנהל היקב הו־
יוכל לקבל אל היקב רק מחי־
„שכבר הורד עד המדרי־

מוכרחים לעזוב את כרמיהם ובהכרמים יעלה שמיר ושית והיו למרמס לעדרי הצאן והבקר של הערבים שכניהם".

על יסוד כל הדברים האלה באו הקולוניסטים לידי מסקנא, כי לחזוק מצבם המתמוטט וקרוב להריסה נחוצים תקונים אלו: א) לבטל את השיטה הישנה של חסות תמידית ולהקים תחתיה שטה חדשה, אשר „תעמיד את האכרים ברשות עצמם, כי ידאגו בעצמם, בלי עזרת מורים ומנהלים, לחייהם ולקיום, וע"י זה יתעוררו ויתפתחו כראוי כחות האכרים ויתרוממו בחומר וברוח"; הפקידות תפקח רק על זה, שהכספים יוצאו באופן הדרוש למטרתם. ב) לעקור את כל המינים המשובחים*), „שאין להם תקוה לא לפי תנאי האקלים ולא לפי תנאי השוקים הקרובים ואשר נטעו באשמת הפקידות", ולטעת במקומם פשוטים. ג) ליסד בכל מושבה יקב, ובמושבה גדולה שני יקבים קטנים, וביקבים האלה יעשו האכרים בעצמם את יינם בהשגחת מומחה. ד) ההוצאות הדרושות לכל אלה צריכה לתת ח' יק"א מהסכומים אשר מסר לה הבארון, למען הביא את המושבות לשכלולן. ה) עד החלפת המינים ובנין המרתפים, דבר הדרוש זמן לא פחות משלש שנים, צריכה יק"א לדאג שיקבלו למרתף המרכזי בראשון כל ענבי המושבות ולשלם בעד המשובחים את המקח כמו בשנה האחרונה. בנוגע להפשוטים יתעסקו האכרים בעצמם במכירתם והם ישלמו ליק"א מחיר עבודת היין כפי שיתפשרו.

וצירי הפועלים בהרצאתם לפני הועד, אחרי הטעימם כי „אכרים" ו„פועלים" דבר אחד הוא, וכל החושב את הפועלים העברים בא"י לפועלים פשוטים אינו אלא טועה, ואחרי התאמצם להוכיח כי חרושת־בבית בא"י לא תצליח להתיר את שאלת הפועלים, מפני שחרושת־המעשה בבית תוכל להקל רק את מחית האכר העומד כבר על הקרקע, וכי גם הפועלים העברים בהמושבות הסתגלו עד עתה רק לעבודת אדמה, וגם אין לנו עוד בא"י שום תוצאה מאיזו חרושת המעשה, ובכלל „היסוד החזק להתאחדות של אנשים באיזו ארץ חדשה שיהיו קשורים אליה היא רק עבודת אדמה",—אחרי הקדמה זו ידברו על מצב הפועלים בשנים האחרונות לאמר: „עוד לפני ארבע שנים, עת יצאה הפקודה להפסיק בנטיעות גפנים חדשות, החלו עובדי אדמה להרגיש כי מצבם מתמוטט וצפוים לקראת כל מקרה ופגע רע, מפני שתלוים באויר ואין מעמד תחת כפות רגליהם. ההרגשה הזאת עוררה אותם להתאחד לאגודה אחת ולדאוג לעתידותיהם. בעת ההיא נכנסה ח' יק"א לעבוד בכספה גם בישוב א"י. הפועלים שלחו אז בקשה לח' יק"א, תארו לפניה את מצבם המתנודד ובקשוה כי תבוא לעזרתם לבצר עמדתם בהישוב ע"י שכלול גמור. לא ארכה העת ומורשה ה' חיים בא לא"י ויבשר להפועלים כי הח' יק"א הטתה אזן קשבת לבקשתם, החליטה איזה מיליונים פרנק לשכלולם והטילה עליו להוציא את המפעל הכביר הזה לפועל. המלים האלה הפיחו, כמובן, רוח חדש בלבות הפועלים לשאת כל עמל ותלאה, עני ומחסר, בתקוה כי עוד מעט ישיגו מטרתם, עוד מעט יבססו תקומתם בארץ החביבה להם ע"י עמידה על הקרקע. ואמנם ה' חיים כבר החל לעסוק בקנין קרקעות למטרה זו, אך במרוץ הזמן נדחתה פתאם החלטת יק"א, מפני סבות שאינן תלויות לא בהממשלה ולא בתנאי הארץ וגם לא בהפועלים; יק"א שנתה את טעמה והשקפותיה על הישוב, ובטלה את קנין כל הקרקעות מלבד האחוזה „סידזורה" שלא היה בכחה לבטלה, והחליטה ליסד שם פרמא". כה עב־ על הפועלים שלש שנים „במצב מסופק ובעבודות שלמה תחת יד התקיפה של הפקידות". אח"כ יזכירו צירי הפועלים לשבח את ההשפעה המוסרית שהשפיע ועד חובבי־ציון ע"י צירו, אשר בעזרתו „העמדו ברשות עצמם, באורגניזציה אפיציאלית ומסודרה, ומאז מתנהגים כל עניני הפועלים ע"י ועד של שמנה אנשים שבחרו מקרבם כל הפועלים ביהודה וגליל". ועד הפועלים החליט לשלוח מקרבו צירים לפאריז להשתדל לפני הנדיב ויק"א, והצירים האלה היו מצליחים במשלחתם, לפי דעתם, לו באו לפאריז לעזרתם גם צירי ועד חו"צ מאודיסא. על פי דבריו של הנדיב ומכתבו של ה' מאירסון יאמינו הצירים כי שתי סבות ראשיות עמדו להם לשטן: א) המספר הרב של הפועלים, אשר לשכלולם דרושים מיליונים רבים, ב) המכשולים בקנין קרקעות מצד הממשלה. אבל לפי מצב הדברים עתה הוסרו שתי המניעות האלה: א) אין עוד עכוב מצד הממשלה לקנות אדמה גם ביהודה גם בגליל, ב) גם מספר הפועלים נתמעט, כי לפי הרשימה שנערכה בחדש אדר תר"ס היה מספר הפועלים 540 משפחה, מהם עזבו את הארץ (בקבלם מאת יק"א להוצאות הדרך מן 500 עד אלף פר' למשפחה) עד חדש טבת שנה זו 145 ושלשה מתו, מלבד אלה מוצאים עבודה תמידית אצל יק"א (מקצתם ביקב ראשון וזכרון ומקצתם בסידזורה) 114, נשארו 278 איש. ממספר הפועלים האלה יבקשו הצירים להשתדל בשכלול 103 (הנמצאים בארץ ועובדים את אדמתה יותר מחמש שנים). ובנוגע ליתר הפועלים (175) חושבים הצירים כי גם הם יהיו עסוקים תמיד בעבודה*) ו„פעולת השכלול של הפועלים הכבירים לימים תתן גם להם תקות טובות שיוכלו להשאר בארץ עד שתבא העת הטובה גם להם". מטרת בואם של הצירים, על פי האספה הכללית של הפועלים, להאספה הכללית של כל חובבי־ציון באודיסא זוהי: לבקש מהם עזר מוסרי, כי האספה הכללית של החובבים תשלח מצדם צירים לפאריז להשתדל לפני הנדיב ולקבוע הכרה בלבו, כי עפ"י היושר ראוי שידאג להפועלים הכבירים לימים שאבדו מבחר שנותיהם בעבודת אדמה באה"ק ולהעמידם על הקרקע, והם מאמינים כי „ההשתתפות של חובבינו במפעל הזה גם בעזר חמרי—בהמוסד שיסדו לטובת הפועלים—תביא תועלת רבה להשתדלות הצירים בפאריז ויצליחו ע"י זה להסיר את ההנהגה ששלטה עד כה בהישוב ולהעמיד את כל עובדיו ברשות עצמם". צירי הפועלים לא הביאו אתם כל תכנית ערוכה בנוגע לשכלול הפועלים. הם העמידו דבריהם על אחת, על יסוד כללי, כי קלקלת הישוב יצאה, כאשר הראה הנסיון וכאשר הוכיחו גם צירי הקולוניסטים, משיטת ההנהגה הרעה, וזה הוא „התנאי העיקרי שצריכים להסירו מדרך הקולוניזציה", כלו' שתנתן להאכרים העתידים חירות גמורה בכל עבודתם. ובעו"פ הוסיפו הצירים כי לכל משפחה דרושה 400 דונם וההוצאות לכל משפחה תעלינה לסך 15,000 פר', והם יקוו שיגיעו למטרתם עוד בסכום פחות מזה.

על יסוד כל הדברים האלה בקשו צירי הפועלים, וכן גם צירי הקולוניסטים, מאת הועד של חובבי־ציון „ליסד קומיסיה מיוחדת לבירור הדברים ע"ד סדור השכלול בפרטות".

---

*) בכל המושבות יש מינים משובחים בקירוב 30%.

*) לפי דברי צירי הפועלים שמסרו לועד חו"צ בע"פ, כמעט כל אלה 175 הפועלים יש להם עבודה בטוחה לשנה זו: 132 בהגנים של יק"א (5 בעקרון, 20 בואד־חנין, 17 בפתח תקוה, 54 בזכרון יעקב, 12 בעין זיתים, 11 בראש פנה, 13 ביסוד המעלה) ועוד 25 פועלים יש להם עבודת זמן בכרמי קולוניסטים פרטים.

והועד מלא את בקשת הצירים ומסר לשתי קומיסיות מיוחדות מתוך הבריו לדון בדבר שתי ההרצאות.

אחרי מו"מ בין חברי הקומיסיה לשאלת הקולוניסטים במשך ישיבות רבות (לאחת מהן נקראו גם שני האגרונומים עטינגער ולובירסקי בתור מומחים), באו למסקנות אלו: א) בעיני הבארון יקרות בלי כל ספק לא רק אותן המושבות שנוסדו על ידו כ"א כל המושבות, ולתכלית זו מסר לידי יק"א סכום רב לסדר כל ענין הישוב. גם יק"א כבר הוכיחה, כי ענין ישוב א"י נכנס לחוג פעולותיה. חובבי־ציון מצדם צריכים לקבוע לעיקר גדול, שאין להביט על המושבות בא"י כמו על קנין פרטי של מוסד זה או אחר, ולכן יש להועד העומד בראש חובבי־ציון זכות מוסרית לבוא לפני יק"א בהצעות ע"ד התקונים הנחוצים בדבר זה, שהוא ענין כללי לחובבי־ציון. ב) הקומיסיה מסכמת עם היסוד העיקרי של הקולוניסטים, כי שיטת האפוטרופסות או ההסות התמידית היא היותר מפסידה ומשחיתה בענין הישוב, ולכן צריכה היא לפנות מקום לאחרת הנוסדה על יסוד עמידה ברשות עצמו, ורק בהנתן מקום לעובדי האדמה לפתח את כשרונותיהם הטבעיים, לסמוך בכל דבר לא על נסים מן החוץ כ"א על עצמם, אפשר להוליד ולחזק בקרבם את התשוקה והיכולת לעבוד עבודה תמה ופוריה ולאמין גם את כחם המוסרי (האגרונומים שנקראו אל אחת האספות העידו, כי גם יק"א בעצמה מכירה היטב בדבר הישוב את גודל ערכם של יסודות העבודה ברשות עצמו, כאשר הוכיחה בפעולותיה במושבות העברים בנגב רוסיה). ג) אולם בנוגע להצעות מסוימות, איך לתקן ולסדר את עניני המושבות, לא תוכל הקומיסיה לשפוט עליהן ולהוות דעתה באופן זה או אחר מסבת עניות החומר הנמצא לע"ע בידינו. פעולות הישוב עלו לנו בכחות מרובים, ובכל אלה רכשנו לנו רק נסיונות מועטים, שאי אפשר עוד להתיר בהם שאלת חמורות כאלה, אשר כל אחת לעצמה תורה היא וצריכה למוד רב במקום המעשה, בא"י. ד) על הפרק עומדת עתה לא רק שאלת מושבות הכורמים, כ"א כל המושבות בא"י, הנמצאות במצב מעציב ובעליהן צריכים תמיד לתמיכה מן החוץ. יש מושבות אשר בהן נרגש ביותר חסרון אדמה, בתים וכלים וכדומה. ולכן אם הועד יקח על עצמו את ההשתדלות לפני יק"א להביא סדרים בא"י, עליו לשים לב לכל המושבות ולמצב הישוב בכלל. על יסוד כל האמור באה הקומיסיה להחלטה, כי נחוץ בא"י אורגן מיוחד (מעין ועד פועל), אשר בו יקחו חלק נבחרי האכרים, יק"א וחובבי־ציון, ותעודתו העיקרית תהיה לתקן ולשכלל את הישוב על יסוד עזר עצמו. אורגן כזה, כמובן, יוכל לגשת לעבודתו רק אחרי שתהיה בידו תבנית מסוימה, ולכן ההליטה הקומיסיה להציע לפני הועד כי יקח על עצמו להשתדל לפני יק"א שתשלח לא"י קומיסיה מיוחדת ג"כ מנבחרי האכרים, יק"א וחובבי־ציון, לערוך שם תבנית העבודה העתידה, שאותה יוציא האורגן הנ"ל לפעולה. ובנוגע ל א ו פ ן ההשתדלות נתחלקו הדעות בקומיסיה: שני חברים חוו את דעתם, שהועד צריך רק לבאר לפני העומדים בראש יק"א את גודל חשיבותה של הצעתו, ושני הברים הנותרים (בצירוף דעת ה' גינצבערג וציר הכורמים אסטאשינסקי שהיו בישיבה זו) החליטו כי בהשתדלות הועד לפני יק"א ע"ד משלוח קומיסיה לא"י לערוך שם תבנית העבודה, דרוש להיות תנאי מוחלט, כי התבנית הזאת תהיה בתור ח ו ב ה גם על יק"א וגם על הקולוניסטים.

גם הקומיסיה לשאלת הפועלים, אחרי עסקה בעבודתה בעיון הדרוש, באה לידי מסקנא, כי להפועלים יש זכות מוסרית לדרוש מאת חובבי־ציון והנדיב והחברה הבאה במקומו יק"א, לתת את האפשרות לכה"פ למקצתם, להגיע למטרתם שאליה הם נושאים את נפשם זה כמה שנים ולהעמידם על הקרקע, גם להמציא עבודה להנותרים, שלא יהיו מוכרחים לעזוב את הארץ. אמנם אם הצירים יתאמצו להמעיט את המספר, למען יוכל לפחות חלק הפועלים לבוא אל המנוחה ואל הנחלה, הנה באמת לא כן הדבר: אף אם ינכו את מאה הפועלים שיש להם עבודה ביקבים של יק"א, בכ"ז עוד יש 300 פועלים התלוים בעבודה לזמן, ודעת הקהל הנרגשת עתה לקול זעקת הפועלים בא"י לא תוכל להרגע ולהשקט אם רק שליש הפועלים יתנחלו בארץ. על כן נחוץ להעזר גם בחרושת בבית, ואם קשה הדבר הזה בא"י, בכל אופן קל הוא מבנין מושבות חדשות, ועי"ז אפשר להמציא כלכלה למאת אנשים, במקום אשר המושבות יכולות לכלכל רק עשרות אנשים. ולכן החליטה הקומיסיה להשתדל לפני הבארון ולפני יק"א, להמציא סכום של מיליון פר' (אשר חמישיתו יתן הועד בעצמו מקופת הפאנד של הפועלים), ומן הסך הזה יקדישו את החלק היותר גדול ליסד מושבה חדשה בשביל חלק הפועלים ואת השאר לעזרת חרושת בבית בשביל הנותרים.

הועד הסכים להחלטות שתי הקומיסיות והציע אותן לפני האספה הכללית לדון בדבר.

(עוד יבוא) ר.

השקפה על דברי המדינות.

מצב הענינים באויסטריה. — התגרות „הלאומיים" הגרמנים בדת הקתולית — הריב בגרמניה על דבר מכס התבואות. — השפעת ממשלת רוסיה. — המבוכה בדבר הזה. — הוצאות חדשות ע"ד המלחמה בחינא והמאורעות שם. — חליפות הממשלה ברומיניה. — יחוס המאורע הזה אל עסק ההלואה.

בממלכת אויסטריה הכל תהו ובהו. הלאומים השונים מתקוטטים ונצים אלו באלו, וכל יום ויום יביא לנו מחלוקת חדשה וקטטות ומהומות בשערי הפרלמנט. כשנסתכל בפני המאורעות האלה, אז נעמוד על המשפט המוחלט, כי אין הדבר תלוי כל כך בטבע ה ע נ י נ י ם, אשר עליהם הם מדיינים, אלו עם אלו — כי סוף סוף אפשר בהם הפשרה — אלא בטבע ה א נ ש י ם הנלחמים. להפרלמנט האויסטרי נכנסו בבחירות האחרונות ה מ ו ן אנשים, כלומר אנשים, אשר תחסר להם ההסתכלות הישרה ומדת היושר, ובלעדיה אי אפשר לקרב כתות מדיניות זו לזו. כל אחד ואחד מעמיד את דבריו על הדין ועל חוקת האגרוף. דברי שכל וטעם לא יפעלו, אלא קול סואן ברעש וקול המולה גדולה. בימים האחרונים אירע מקרה, אשר יש ללמד ממנו הרבה. ידוע עד כמה הרבו הקתולים והסוציאלים־הנוצרים להרבות בגנות היהודות ולדבר בקלונה. בועד המדיני קמו אנשים חסרי דעה ונסי רוה ותלו בוקי סריקי בדת ישראל ומנהגיה, ובעלי ברית לואינר מהאו כף, ואין מוחה בידם. בימים האחרונים נשתנה הנוסח. גם הפעם נשפטו על דבר ענינים דתיים — ואולם בפעם הזאת קמו הגרמנים „הלאומיים" לדבר בגנות הדת הקטולית, למורת רוח הנבחרים הקתולים, אשר בצדק התרעמו על זה. ואולם ספק גדול הוא, אם בשעת כעסם זכרו את אשר המרו את רוח היהודים והכעיסו אותם בחרפות וגדופים נגד דתם. וזאת לדעת, כי סוף סוף עומדת הדת הקתולית באויסטריה

במרום המדרגה, ודברי קנטור של כת שאֶנערער לא יזיקו לה כל כך, כאשר הזיקו דברי בוז וחרפה ליהדות והיהודים.

גם בגרמניה קרובים ימי מלחמה וריב בועד המדיני, אף כי לא בסגנון הנהוג באוסטריה, שהרי בפרלמנט הגרמני יושבים לרוב בעלי צורה, ובכלל לא נהגו בגרמניה לצאת מגדר הנמוס. ואולם רק בנוגע לצורת הוכוח יהיה הבדל גדול, אבל לא בנוגע לתוקף הריב העומד להתפרץ בין הממשלה וה„מוכסין“ מצד אחד ובין הליברלים והסוציאליסטים מצד השני. השר בילאָוו, אשר דרכו היתה צלחה בראשית מפעלו, בא עתה בין המצרים. בנקל התקרב אל „הקרקעיים“ והבטיח להם מכס עצום לכל מיני תבואות הבאות מחוץ, והם שמעו ושמחו. צעקת הסוציאליסטים לא היתה עושה רושם גדול כל כך, ואולם קפץ על בילאָוו רונזה של ממשלת רוסיה, אשר לא תעמוד מנגד לשנוי הסדר במקצוע זה. דברי מ"ע רוסי אחד, אשר הכל ידעו כי מטעם שר האוצרות ברוסיה הוא מדבר, עשו רושם נמרץ בברלין. הליברלים והסוציאליסטים שמחו על התשועה הגדולה הזאת, אשר באה להם בהיסח הדעת, ובעלי ברית הממשלה מתעצבים ומטריחים את עצמם למחות את הרושם הרע של הדברים האלה. על כל פנים יודעים הם, כי לא בנקל יגיעו למחוז חפצם, ולא רק עם הסוציאליסטים והליברלים הם נלחמים — אלא עם שתקיף מהם. קשה יהיה לממשלת גרמניה לפייס את ממשלת רוסיה, ואם תקשה גרמניה את ערפה ותעמוד בדעתה, להגדיל את מכס התבואות, הנה תנעול ממשלת רוסיה את הדלת בעד סחורת חרושת המעשה המובאת מגרמניה. מטעם זה אפשר, כי רבים מכת הקתולים, אשר נבחרו במקומות של חרושת המעשה, יהיו מוכרחים להפיר את האחוה עם הקונסרווטיווים המוכסין ולתת ידם אל הליברלים. באופן זה יוכל היות כי תפר מחשבת „הקרקעיים“, ושמחתם תהיה עדי רגע.

לעת עתה הובאה בפרלמנט הגרמני הצעת הממשלה, להוציא מחדש מאה ועשרים מיליון מארק על „המלחמה בשלום“ אשר באסיה, נוסף על סכום מאה והמשים ושלשה מיליון שהוציאו כבר בעסק ביש זה. אמנם ה„נצחונות“ העצומים של וואלדערזעע וכבודו הגדול שרכש לו בחינא עלו לעם גרמניה בדמים יקרים, ועדיין לא נראה קץ ותכלית. אמנם נדונו כבר שנים מן המנדרינים החשובים (האחד היה שר המשפטים והשני שר ההשכלה בממשלה הקודמת) למיתה, וכבר הסירו את ראשם בסייף בפומבי, ואולם אחרית דבר לא נראה עוד. ממשלת גרמניה עושה הנחה אחר הנחה, כדי לקרב את השלום ולשים קץ לריב ולמלחמה. אבל הדברים סבוכים ואין רואה עוד אחרית.

וקארפ, ראש ממשלת רומיניה, נפל ולא הוסיף קום. במקומו בא שטורדזא, מנהיג כת הליברלים. בברלין עשו החליפות האלה רושם רע מאד, ואם לא הצליח לקארפ לקבל הלואה בגרמניה — לשטורדזא עאכ"ו! ומצד השני אין הליברלים מסכימים, לגבות מסים חדשים מן העם; באיזה אופן הם אומרים לרפא את שבר הארץ, קשה להבין. ואולם דבר אחד נודע לנו בבירור, כי בנוגע ליחוס הממשלה אל היהודים, הליברלים קשים מן הקונסרווטיווים. ולכן בודאי יסרבו בברלין להלוות לממשלה ליברלית את הכסף הנחוץ לה. בדבר הזה נמצא מעט תנחומים לנפשנו על מאורעות הימים האחרונים, אשר, כשהם לעצמם, הם מעציבים מאד. מנהלי הבאנקים הגדולים בברלין, אם שהם יהודים, או יהודים מתנצרים, בודאי אינם חשים כל עיקר בעלבון האומה הישראלית, ומצדם הם מוכנים להלוות לממשלת רומיניה — אם תשלם רבית קצוצה. ואולם לא להניח את שטרות המלוה בארגז הם חושבים, אלא להוציאם לשוק. במקצוע זה הדבר תלוי בהבנקים הבינונים והקטנים וברוב בעלי־הבתים היהודים, והם אמנם יחושו כבר בצער אחיהם ולא יתמכו בכספם את ממשלת הזדון. — גם זו לטובה!

בארצות המערב.

א.

הכל תלוי במזל, ואפילו — עני המחזיר על הפתחים!

מצב אחינו שבמזרח נורא מאד, ושמועות רעות ומעציבות באות לנו מאחינו אלה בכל יום ויום. ואולם יש מדרגות שונות שבעניות ודלות. בין כל היהודים במזרח, אשר אחינו שבמערב עליזי הנוה קוראים להם בשם החבה „פולאקים“, נבדלו לרעה היהודים בגליציה, אשר מצבם הולך ופוחת זה כמה עשרות שנים, ואולם רק עכשיו התחילו לשום להם לב.

בכלל אין היהודים מגליציה חביבים על אחיהם שבמערב. אפשר להם להתפשר עם היהודים מאונגריה, עם אחיהם מרוסיה ואפילו מרומיניה. ואולם „יהודי גליציאני“ זהו שם גנאי, שאין כמותו לרוע. כי יריבו שני אנשים באחד מבתי הקהוה בווינא, ואמר האחד לשני: אל אחיך לגליציה לך! ורעהו יענהו לעומתו: גליציה הרתך וילדתך! בגרמניה מוחזקים היהודים מרוסיה חצי־פראים, אנשים שאינם מן הישוב; אבל היהודים בגליציה נחשבו כלם לרמאים ועושי נבלה, חשודים על כל מיני פסלנות ורמאות. גם כאשר יזדמנו „בני מזרח“ לפונדק אחד, על פי הרוב יהיה הגליציאני לבוז בעיניהם. אי אפשר לכחש, כי בכלל טבוע חותם העבדות הכפולה והמכופלת על פני היהודי הגליציאני. הוא נכנע מלפני כל אדם: לפני ה„אדון“ הפולני, האכר הרוטיני, ה„שר“ הגרמני, אחיו המערבי, בן בריתו הרוסי ואפילו לפני בן ארץ מולדתו, אשר בעמל גדול הצליח לו, לעלות מעט בשלבי הסולם הסוציאלי. כאשר יבוא לארצות המערב „לנסות הצלחתו“ — תיכף ומיד נרגיש בו, כי מגליציה הוא בא. הליטאי, למשל, ידבר גם כן תחנונים כרש, אבל בקולו אנו שומעים גם מעט גאוה, מעט הכרת עצמו. הוא אינו נכנע בפנימיותו, בסתר לבו, בפני עצמו איננו בטל כל עיקר. היהודי הגרמני, אשר יש לו טביעות עין, יכיר תיכף ומיד כי העני הנכנע לפניו, מתגאה בלבו, ואם רק יצלח בדרכו מעט, יזקוף את קומתו. לא כן הגליציאני; הוא עני מדוכה, שפל דרך ונמאס בעיני עצמו עד בלי כל שיעור. מעולם לא ראיתי עני מגליציה, אשר יעיז לבקש נדבה הגונה; שקלי כסף אחדים יספיקו לו. וגם הנדבה הקטנה הזאת לא ישאל בדרך ישרה, בפשיטות ומתוך רגש פנימי שבלב שהעשיר חייב בהספקתו, אלא על פי הרוב יבדה מלבו ספור גדול, כדי להטעים את בקשתו. ומובן מאליו, כי יתפש בכף בנקל, וכחשו יענה בפניו. ואז הלא יצדיקו עליו ועל כל בני ארץ מולדתו את הדין: גליציאני הוא, כן דרך העם הזה ואלה מעלליהם.

ואין בכלל, אלא מה שבפרט. גם בכלל־כלומר: כלל היהדות הגליצית — יש לה קלסתר פנים של עניות מנוולת. לכאורה, הרי יש לבני ישראל בגליציה אותן התביעות לאחינו העשירים, שיש להם ליהודי רוסיה, רומיניה, מרוקו ופרס. ואולם צאו וחפשו בתולדות ישראל של שנות המאה הי"ט, אם תמצאו שאירע אפילו פעם אחת, כי קימו אחינו שבמערב לעשות מה לטובת היהדות הכללית בגליציה. ולא עוד, אלא כאשר נעשה להם גם מן השמים והבארון הירש הקדיש סכום מסוים להספקת היהודים בגליציה, נכשל בבני אדם שאינם מהוגנים, וכל צדקתו ונדבתו הגדולה היו כאבק פורח.

כמה טעמים יש למצב הענינים האלה ואופן יצירתם. ואם באתי לפרט כלם, אין אני מספיק אפילו בספר שלם, גדול ורב. אבל נניח את החקירה ההיסטורית, לדעת איך היה הדבר הזה; לתכלית נושא ענינינו די לנו לחקור במהות הענינים וטבעם.

בעיקר הדבר מונחת הטעות בהבנת המצב המדיני של היהודים בגליציה. עד עתה האמינו, כי יהודים הנהנים מזכיות המדיניות בני חורין הם; לכל הפחות אינם חבושים ויכולים להתיר את עצמם. השכלה חסרה להם — חשבו. הם יושבים בחשך וצלמות, ומיעוט השכלתם הוא שמנוולם. לפיכך לא הביטו עוד על מצבם האיקונומי, אשר זה כשלשים שנה הוא הולך ופוחת. בכלל לא היה בטוח ואיתן מימיו. בשנים האחרונות ירד עוד הרבה והרבה. אזכיר, שלפני עשרים וחמש שנים בערך אסרו בגליציה להלוות בריבית — תיכף ירדו רבים מן העשירים מנכסיהם. אחרי כן הוציאו חוק נגד השכרון — תיכף נתדלדלו רבבות מן הבינונים. הדבר הזה לא נעשה בזמן תקופה ארוכה, אלא בבת אחת. מכיר הייתי, למשל, בכמה בע"ב חשובים ואמידים, אשר משנת 1875 עד שנת 1885 (בהיותי בפעם האחרונה בארץ גליציה) היו לעניים מחזרים ממש על הפתחים. בימי נעורי היו לי חברים בני עשירים, וביניהם גם בני עשירים מופלגים. כאשר יזדמן לי עכשיו לשאול על דבר חברי אלה — והנה כלם עניים מרודים. ואני — הסופר העברי — העשיר שבכלם! נורא מאד המצב הזה, והוא הולך ומתנוול משנה לשנה.

מתאמת להעניות החמרית היא גם דלותם ושפלותם הרוחנית. אין ספק, כי עולים היהודים בגליציה במצב השכלתם בכלל על יתר אחיהם שבמזרח, כי סוף סוף עברו כבר יותר ממאת שנה מעת שנספחה גליציה לממלכה גרמנית. הז'רגון הגליציאני הוא יותר קרוב לשפת גרמניה צחה — אבל אין לו נעימות וחן. בנקל ילמד הגליציאני שפת גרמניה, אבל כמה ימים ושנים יעברו, עד אשר יבטל את ה"נינון" המיוחד של סגנון לשונו. בידיעות ממשיות אין ספק כי עולה הוא בכלל על היהודי מרוסיה. אבל בעוד שליהודי רוסי יש רעיונות ומחשבות, אין היהודי הגליציאני אלא קובץ של ספרים חדשים וישנים, אשר תמציתם הספרותית לא נקלטה כל עיקר אל פנימיותו. הסופר, החוקר, המשורר — על פי הרוב אפילו כשיזקינו, תדבק בהם מדת הנערות. קורא אני במ"ע לועזי פלוני בווינא, ושם נשפט איש גליציאני, מלומד שגמר למודיו באוניברסיטה, עם סופר מפורסם. הדברים צודקים ונכוחים — אבל ריח גליציה נודף מהם. כדי לקפח אותו הסופר המפורסם בהלכה, הוא מגבב פסוקים ומקראות. כזה לא יעשה יהודי גרמני — מפני שאינו בקי במקרא, וכזה לא יעשה יהודי רוסי — מפני שיש לו טעם ספרותי.

נפלא הדבר! גליציה יושבת על גבול פרוסיה. אני חשבתי תמיד, כי במדה שנתקרב אל גבול פרוסיה במדה זו תמעט התכנית הגליציאנית. ואולם אפילו במערב גליציה תמצאו אותם הפרטים שמניתי למעלה, ואחד מחברי, בן עיר אחת היושבת ממש על גבול פרוסיה, סח לי לפי תומו, כי אפילו עיר מולדתו היא כגליציה לכל דבר.

הפחתת האיקונומית והמוסרית הזאת הביאה נזק עצום לאחינו בגליציה. בכלל אני קורא על אחי אלה: חבל על מרגליות יקרות המתגוללות באשפה! בלבי וברותי נקבע זה כמה אותו הרעיון, אשר אדאלף יעלינעק אמרו: היהדות הפסידה כחה בארצות המערב, ועתה אין לנו אלא להשען על היהדות המזרחית, אם יחלו המזרחיים להתקרב אל הקולטורא המערבית. בין היהודים במזרח קרובים ביחוד היהודים הגליציאנים להשכלת המערב; לכל הפחות היו יכולים להתקרב לה יותר ויותר. ידוע הוא, עד כמה קשה לאחינו ברוסיה — ובפרט בליטא — ללמד את לשונם לדבר כן בשפה חיה, ולעומת זה אנו מוצאים, כי בנקל יחובר יהודי גליציאני לשפת גרמניה. ידיעתם את היהדות אינה פחותה לכל הפחות של מזו של אחינו ברוסיה. ועם כל זה: על מה אנו רואים זרם השפעה חזונית ברוסיה — ובגליציה אין כל? יש איזו סופרים בגליציה — אבל בעד מי הם כותבים ואיה קוראי דבריהם? אחינו ברוסיה הם במצב רעוע, אבל יש בהם רוח חיים; אחינו בגליציה דומים למתים, שעל פי מקרה לא באו לקבורה.

בימים האחרונים זכרו אחינו שבמערב את אחיהם האמללים האלה יאמרו להושיע להם מצרתם. אין מטרתי בזה לחקור באופן התשועה הזאת.

אין ספק, כי כוונת האנשים הטובים האלה רצויה. אבל ספק גדול הוא בעיני, אם תביא פרי. איך שיהיה, הנה אם לא תועיל, לא תזיק גם כן. אבל — אשאל ואחזור לשאול — האם אין שום רגש חיים באחינו הגליציאנים בעצמם? האם יצפו רק לתשועת אחיהם שבמערב? הלא גם בהם עשירים ומשכילים ומלומדים — מה הם עושים לנפשם? חוששני מאד, כי התשועה הבאה מרחוק תרבה רק את רוח השנוררות הנודעת. העוני הוא ענין נורא מאד, אבל העוני לא יעורר רגש גועל נפש. השנוררות היא בזויה ופחותה, והיא שגרמה להבאיש את ריח אחינו הגליציאנים בעיני אחינו שבמערב.

לאחינו בגליציה חסר החנוך. לא אדבר ע"ד חנוך נערים ובתי הספר, אלא על דבר החנוך הקולטורי. היהודי מרוסיה, כשיבוא לברלין וילבש בגדי עם הארץ, אפילו שאינו יודע לדבר מלה גרמנית אחת כהוגן, יתראה כאדם מן הישוב. על פי הרוב, בנוגע ללמודים ממשיים, הוא כתינוק. ואולם לא כמות הידיעות היא העיקר אלא האיכות, ואין ספק כי במעט הידיעות שירכוש לו במרוצת הימים, ידע להשתמש כהוגן. מגליציה יבוא דוקטור לפלוסופיה הבקי בכל שבע חכמות, ועם כל זה לא ידע לכלכל דבריו במשפט ויהיה ללעג. לפני איזו ירחים נפגשתי בבן ארץ מולדתי גליציה אלפרד נאסינ, ונדברנו על אודות הדבר הזה, וגם רמותי לו על פלוני הגליציאני, אשר גמר למודיו בגמנזיום ובאוניברסיטה, "ועם כל זה נשאר נער גליציאני", ענני הדובר בי.

אין ביד משכילי גליציה להחיש עזר חמרי לאחיהם העניים. אבל יש ויש בידם, להביא מעט כבוד ויקר להיהדות הגליציאנית בכלל, אם יבערו מקרבם את הבטלנות של "ההשכלה העברית", בדמות שנראה אותה בשנות החמשים והששים להמאה הי"ט; אם יחדלו מן ה"אפקורסות" והחקירות וההשגות והבקרת והספרות של העפוש. עליהם להחל בבריאת "דעת הקהל", ביצירת מקוריות, במו"מ ספרותי מקורי. אחת היא לנו, כמה תהיה מדת השכלתם, אבל תהיה מהיום. כאשר יבואו נדיבי אחינו שבמערב להחיש עזר לבני גליציה יראו לכל הפחות קבוצת אנשים, אשר אמנם נתקלקל מצבם החמרי, אבל יודעים הם את החיים ואת תביעותיהם. עוני כזה הוא אסון, אבל לא חרפה.

על דבר מחשבות אחינו שבמערב אודות היהודים בגליציה אדבר בפרק הבא.

ש. ב"ד.

במכתבי-העתים.

רחוק הדרך מן הכוס אל השפתים. רחוק הדרך גם מעיר מיר לירושלים עיר הקדש והחלוקה. אבל גם מגליון 39 לגליון 40 של מכ"ע עברי רב הדרך מאד; כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכיו ומחשבותיו של הסופר בגליון 39 של מכה"ע מדרכיו וממחשבותיו של הסופר בגליון 40 של מכה"ע.

מעשה שהיה כך היה:

„תקופה חדשה באה ונהיתה במהלך חייה הרוחניים של עיר קדשנו (ר"ל ירושלים); רב חדש יופיע בשעריה ויעלה לשבת על כסא קדשה, הוא הרב רבי אליהו דוד רבינוביץ האב"ד בעיר מיר שבליטא. הרב הזה נחשב בין יחידי סגולה שבגדולי רבנינו, אחד מהמצוינים והנודעים בבקיאותו הנפרזה והגדושה בספרות התלמודית"...

כך כותב בהתפעלות ובמעט מליצה, אחרי דרוש לירי ופלפול דיקדנטי, סופר חותם בשם אבי-דוד בגליון 39 של מכ"ע עברי. ואחרי אשר גמר הסופר את ההלל הגדול והקטן על הרב החדש אשר „יופיע בשערי ירושלים", ואחרי אשר הביע תקותו „כי רבנו אליהו דוד הכהן (זה רבי אליהו דוד רבינוביץ הנ"ל, היינו הך) יהיה מלבד כהן לאל עליון גם כהן לבני עמו ולבני עדתו" ועוד פּאַ דיסִיְדְריאַ ממין זה, הוא מסיים בפשיטות: „ברוך בואך לשלום, רב גדול ונכבד!"

ברוך — מדוע לא! יהודי מכתת רגליו מק"ק מיר לירושלים, מדוע לא יהיה „ברוך בואו לשלום"? ובפרט כי היהודי הזה נודע „בבקיאותו הנפרזה והנדושה" וגו'. אפס כי בגליון 40 של אותו מכתב העתי, בקורספנדנציה מירושלים גופא, כותב סופר אחר החותם בשם „צפור" כדברים האלה:

„מפאת חולשתו של הרה"ג ר' שמואל סאלאנט ועוד סבות דיפלומטיות החליטו אחדים מהתקיפים פה להביא לירושלים רב חדש ממיר. מובן מאליו כי דבר זה לא ימצא חן בעיני רבים, כי איך אפשר לרב מעיר קטנה שבליטא שאינו יודע את דרכי תבל ונמוסי ארצנו ושום שפה נכריה מלבד הז'רגון הקדוש — להיות לרב להעדה האשכנזית בירושלים. עיר הראשה לישראל ולצאת ולבוא לפני הממשלה וכו'? דבר כזה אפשר רק אצלנו היהודים, אשר רוב מעשינו נעשים בלי דעת ובלי חשבון!"

יפה צפצפת, צפור! אמנם אפשר ואפשר מאד שהסופר הזה איננו „צפור טהורה", ואולי הוא מן האנשים אשר רוב מעשיהם נעשים דוקא בדעת ובחשבון — אבל בעיקר הדבר הלא צדקה תוכחתו מאד מאד.

אכן רחוק הדרך מגליון 39 לגליון 40 של מכ"ע עברי! ו„דבר כזה אפשר רק אצלנו היהודים!" —

אבל מי יודע? אולי תבא בקרוב הכחשה מוחלטת על כל עיקר המעשה, או לכהפ"ח יודיע סופר אחר מירושלים „ממקור נאמן", כי הרב ממיר יודע בששים לשונות ובכללן גם טורקית וערבית, וכי נהירים לו שבילי האדמיניסטרציה הטורקית כשבילי הישיבה במיר. המות והכחשה מאה"ק בא יבאו גם אם יתמהמהו.

הנה עוד הפעם הכחשה מאה"ק. עד כה הילילו הסופרים באזנינו כי חברת יק"א אומרת לשית קציר לישוב א"י, ובכלל שוו לנגדנו את פעולת יק"א באה"ק כפעולתם של טיטוס ואדרינוס. והנה בא סופר מאה"ק, ולא סופר מסתתר, כי אם איש החותם את שמו בפירוש, והוא מצדיק ומזכה את ארחות יק"א במאמר ארוך שנדפס ב„הצפירה". הלא כה דבריו:

„למרות כל המליצות הריקות שממליצים הפטפטנים והמלמדים שאין להם אף מושג קל מפרטי הענין ומטיב עבודת האדמה, — טוב הדרך ואופן הישוב שהראו אחדים מחברת יק"א באה"ק, שהוא ההפך מהנהגת הפקידות הראשונה..."

הסופר הנ"ל, אשר לכאורה נראים דבריו כדברי אמת הנאמרים בלי פניות כי אם רק לטובת הישוב, — משתדל להפיץ אור על „שאלת הפועלים" המחרישה את האזנים; ואולם האור אור כהה מאד:

„אמנם יש כשלש מאות פועלים המבקשים עבודה. אולם רבים מהם לא יצלחו לעולם לעבודת האדמה ודבר אין להם עם חובבי הישוב".

ועל אגודת הפועלים באה"ק הנתמכת בידי חו"צ שבאודיסא יאמר:

„הנני מוצא את המוסד הזה באופני בנינו כעין כולל חדש של ממונים ומקבלי חלוקה באה"ק, ורק שנוי שם יש לו „כולל הפועלים מאה"ק".

הוי, אל אמת! מתי תבוא אמת מארץ ישראל, אמת לאמתה? זה לא כבר נשאלה שאלה במכתב עתי של הד"ר בלאך: היוכל „אפיקורס" להיות ראש לציוניים? ואנחנו שואלים: היוכל ציוני לבלי היות ל„אפיקורס" למקרא השקרים והמרמות הבאים מאה"ק?...

ו„האפיקורסות" מתגנבת אל לבנו גם למקרא קורספנדנציות מתחום המושב ברוסיה. אנחנו מתחילים להטיל ספק בכל המפורסמות והמקובלות. למשל: ב„רחמנותם" של בני ישראל. הנה סופרו של מכה"ע „בודושצ'נאסט" מעיר ואם בישראל (בריסק) מודיע בלב נשבר, כי בשום אופן לא עלתה בידו להעיר את לב אנשי קהלתו לחומלה על אחיהם האמללים בנגב רוסיה הנועים ברעב. הוא בקש מאת מכיריו המשכילים ללכת אתו לאסוף נדבות, אך איש לא נעתר לבקשתו וכלם השיבו פניו בקרת־רוח.

„גם הטוב גם הרע אינו לוקה את לב משכילי עירנו. במקום אשר אין תופים ומחולות, במקום אשר אין פרחים ובשמים נותני ריח, פראקים ושמלות נאות, במקום שאין במה אשר מעליה השתפכנה מליצות נפוחות, בקצרה, במקום אשר אין להתענג די והותר במחיר חמשים פרוטות — שם קשה למצוא את היהודי המשכיל".

„אני משער, כי לו הציע איש לפני אותם המשכילים בעצמם לאסוף כסף, למען הגיש זר פרחים או מתנה הגונה למזמרת או למשחקת על במת התיאטרון באותה העיר, אז היו נמצאים רבים ביניהם אשר היו עושים את הדבר בחפץ לב. אבל לאסוף כסף לטובת יהודים רעבים „שם במרחקים", — מה להם ולצרה זו?!"

הקינה איננה חדשה, אבל ראויה היא לשים אליה לב, יען כי היא באה מעיר ואם בישראל.

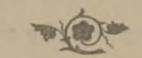
ואולם האמת נתנה להאמר, כי ה„אינטיליגנציה" שלנו בערי השדה אין לה ח"ו איפה ואיפה: כשם שאינה מקיימת את מצוות התורה כך אינה מקיימת גם את מצוות ה„השכלה". לפנים מסרו נאורינו את נפשם ממש על יסוד בתי ספר לבני דלת העם, למען הלעיט השכלה את בני העניים ולמען העמיד „אפיקורסים" רבים. אבל הנאורים עתה, ביחוד בערי השדה, לא רק שאינם תוקעים עצמם לדבר זה, כי אם, להפך, הם מתנגדים לזאת. ולא עוד אלא שהם הם המשתדלים כי ההכנסות של מכס הבשר, אשר על פי דין נועדו רק לצרכי ישראל, וביחוד לצרכי השכלתם, — תוצאנה לצרכים כלליים ולא, למשל, ליסוד בית ספר לילדי ישראל.

הנה סופרו של ה„בודושצ'נאסט" מודיע מעיר קאוועל הברוכה, כי עפ"י הצעת המשגיח על בתי הספר לעם החלו שם להשתדל שיותן כסף משירי מכס הבשר לבנין בית ספר לילדי ישראל. הכל הלך למישרים. והנה קמו אנשים נאורים לשטן למפעל הזה. הם אמרו כי „צריך להוציא את הכסף משירי מכס הבשר למכרה באר מים היים".

כנראה סוברים ה„אינטילנגטים" העברים בק"ק קאוועל, כי מכיון שהיהודים ממעטים לשתות יי"ש, הם מרבים מסתמא לשתות מים, לפיכך הדין נותן כי מכרה באר צריך להעשות רק בממונם של ישראל.

ובכן — הוי כל צמא לדעת לכו למים חיים של הבאר בקאוועל!

— w —

מאורעות ומעשים.

—מכה"ע „פאליט' קארר עספונד." כותב לאמר: כנודע, שלחה ממשלת תוגרמה עוד בחדש נובימבר ש"ע מכתבים־חוזרים להצירים בקונסטנטינופול, ע"ד כניסת היהודים והתישבותם בא"י, בלוית מערכת חקים בעד היהודים, שעל פיהם אסור להם לשהות בא"י יותר משלשה חדשים. הציר האיטלקי השיב על המכתב. כי מערכת החקים האלה אינה נוגעת כלל להיהודים נתיני ממשלת איטליה, שאינה מבדילה בין בעלי אמונות שונות; גם צירי הארצות האחרות מסכימים בכלל לדעת הציר האיטלקי, והם עורכים תשובות על מכתב החוזר של ממשלת תוגרמה. — הטעם להוצאת חקים מיוחדים בעד היהודים נושא עליו, לדברי מכה"ע „פאליט' קאררעספ.", חותם של פוליטיקא. אין כל ספק, כי ממשלת תוגרמה מבטת בעיני חשד על התנועה הציונית, ומפחדת פן יאמרו היהודים לכונן להם כעין מלוכה בא"י; ע"כ מצאה לנכון לשוב ולהזהיר את פקידיה על שמירת החקים הנוגעים ליהודים וכו'. על אמתת דברינו יעיד גם המקרה הזה: הוויזיר הגדול חליל רפעת־פחה עזר לאחד מאוהביו בהשתדלותו להשיג רשיון להתישבות יהודים רומינים בא"י, ואולם ע"פ רמיזה

מגבוה היה הוויזיר הגדול מוכרח לנער כפיו מן הענין הזה ולחדול מתמוך את אוהבו בהשתדלותו.

— עוד בשנה שעברה גמרה אגודת חברות „בני ברית" בווינא, לבוא לעזרת אחינו העניים בגליציה ולעשות למענם איזה דבר של קיכא. ועד-עזרה יוסד לתכלית זו בווינא, וסניפים לו בכל הארצות. מספר חברי „בני ברית" עולה, כנודע, לעשרים וחמשת אלפים, והם בלי ספק יהיו הראשונים לתת ידם להועד. מטרת הועד יהיה: א) להיטיב מצבם המוסרי והקולטורי של היהודים בגליציה; ב) דבר זה יושג ע"י המצאת עבודה ומלאכה, התיסדות חרושת-ביתית ומקומות מרכזים למקח וממכר לפרי מלאכת ידי הפועלים ולתת תמיכה לעוסקים במלאכה וחרשת המעשה; ג) לכונן בתי למוד מלאכות, לשלם שכר-למוד בעד החניכים העניים, וגם למנות מורים-נוסעים אשר יסובבו בערים ויקראו פרקים בתורת המלאכה והחרושת, ד) להספיק הלואות ברבית מועטה ובתנאים קלים לעוסקים במלאכה וחרושת, עבודת אדמה ומסחר ע"י יסוד קופות מיוחדות, ה) להרגיל את היהודים לעבודת האדמה.—ביום 25/II היתה אספת ועד-העזרה בווינא, אשר אליה באו מורשים מקהלות שונות באוסטריה, ונבחרו ראשי הועד וחבריו.

— המפקח על גליל הלימודים הקיובי נתן איזו הוראות להדירקטורים והאינספקטורים של בתי-ספר העם, איך יתנו הרשיון לפתיחת בתי תלמוד-תורה. הדירקטורים, בהודיעים למפקח גליל הלמודים ע"ד פתיחת בתי תלמוד-תורה, צריכים להמציא לו, מלבד החלטות הקהלה הנעשות ע"פ דין, גם את הכתבים האלה: 1) תכנית המעון של תלמוד-תורה, שצריך להתאים לחקי ההיגיאנה והפדגוגיקא; 2) חשבון ההוצאות לכלכלת הת"ת; 3) רשיון הרשות לנתינת הכסף הנחוץ לכלכלת הת"ת ממכס הבשר או ממקורים אחרים; 4) אם ע"פ החלטת הקהלה תתכלכל הת"ת גם מנדבות זמניות ותמידיות, אז יש להמציא למפקח גליל הלימודים גם שטרי התחייבות של המנדבים ע"ד הכנסת הנדבות.

— ע"פ השתדלות חברת הסוחרים בטולא החליט שר-האוצרות לבלי לקבל לבית הספר המסחרי בטולא תלמידים עברים כלל.

— מכה"ע „אָדעס. ליסטאָק" מודיע, כי לעיר נאוואֹ-אוקראינקא בא מורשה הועד האודיסי למשען הרעבים, ה' פאליאקאוו, ויתבונן למצב נגועי הרעב. משם הלך לעיר ראוונאע ויכונן שם ועד מקומי למשען העניים, ואחרי כן יבקר בכל ערי מחוז יעליסאוועטגראד, אשר בהם התגבר העוני.

— מכה"ע „קראי" מודיע, כי בשנת 1869 היו בווילנא 64000 תושבים ובשנת 1897 כבר עלה מספרם עד 154,000 נפש. באלה נמצאים פראוואסלא-ווים 25 אלף, קתולים 47 אלף, ויהודים 76 אלף ויתרם הם בני דתות אחרות.

— מכה"ע „איזר. וואכ" מודיע, כי חברת „כל ישראל חברים" קבצה במשך שנה ומחצה האחרונים סך 350,000 פר' למשען היהודים ברומניה. התמיכות נתחלקו בסכומים קטנים (לא יותר מסך 50 פר' למשפחה) לקנין בגדים, עצים להסקה ולשכר למוד וכו'. מלבד זאת כוננו 20 בתי-תבשיל לעניים. ע"פ חשבון המפקחים על חלוקת הכסף, קבל רק החלק הששי מן העניים תמיכה. היציאה מרומניה לא פסקה עוד. הידיעות המתקבלות מן הגולים אשר התישבו בארצות אחרות, וביחוד באמיריקה, טובות עפ"י רוב.

— אחד מחברי בית הנאמנים הצרפתי, לאזיע, חרף ויגדף זה לא כביר את מערכות החברה „כל ישראל חברים" בפאריז, ועתה ספר בשבחה חבר אחר ה' ראזע. ראזע התגורר שנים רבות בארצות המזרח ופעמים רבות נזדמן לו לבקר בבתי ספריה של חברת כי"ח. הוא נותן כבוד להחברה בעבור פעולותיה בארצות המזרח.

— בהמיניסטריום החדש באיטליה נמנה לשר האוצרות איש יהודי ליאון וואלעמבערג.

— בקיץ שעבר, כאשר התגברה היציאה מרומיניה, שלחה ממשלת ארצות הברית את פקיד הדפרטמנט הממונה על כניסת הגולים, את ה' וואַצשארן, לרומיניה לחקור את הסבות שגרמו ליציאת היהודים משם בהמון. עתה בשוב ה' וואצשארן ממסעו נתן דין וחשבון לממשלתו ע"ד מעמד היהודים ברומיניה. הדין וחשבון נוסדים על הידיעות שנאספו ע"י וואצשארן בעצמו או ע"י קונסלי ארצות הברית. היהודים יחשבו ברומיניה ל„זרים" אשר אמנם עפ"י חקי הממלכה יש להם הרשות בתנאים מיוחדים להתקבל תחת חסות הממשלה ולהמנות בין תושבי הארץ, ואולם לדבר זה זכו עד כה מן היהודים רק 72 נפש, והנשארים יחכו אך לשוא לקבלת הכתבים הנחוצים להשגת זכיות אזרח. החקים המיוחדים אשר נתפרסמו בזמנים שונים ע"ד ה„זרים", כוללים הגבלות ואיסורים שונים הגודרים את דרכיהם וסותמים להם כל מעין פרנסה. היהודים יכולים לגור רק בשבעים ואחד ערים וכפרים המיוחדים להם, ומן המקומות האלה יוכלו להגרש בכל עת, ע"פ פקודת המניסטר, אם לדעת הפוליציה ישיבתם באיזה מקום מביאה הפסד להאזרחים; להיהודים אסור לעסוק בעבודת האדמה, וגם לחכור גן, להיות עורכי דין, רוקחים, מוכרי יין, רוכלים מחזירים בעירות ועוד ועוד. ותחת זאת בנוגע לתשלום המסים, הושוו היהודים בכל דבר לאזרחי הארץ, ועוד חבה יתירה נודעת להם, לשלם למשל 50 פר' לשנה בעד שכר-למוד בבתי הספר אשר בני האזרחים יתקבלו שם חנם אין כסף. בספרי הלמוד העשוים עבור תלמידי בתיה"ס, ישננו הרומינים לבניהם, „כי היהודי לא ישב לאכול עד כי ירמה את הנכרי" וכדומה. בסוף דבריו יודיע ה' וואצשארן לממשלהו, כי מהחקירה והדרישה נודע לו כי גולי רומניה, אשר נמצאו אז בדרך, הם אנשים כנים וחרוצים, ובארץ מגוריהם החדשה ימצאו מחיתם בעמל כפם ולא יפלו למשא על תושבי הארץ.

ד"ר יצחק רילף. *)

(כ"ז שבט תקצ"א—כ"ז שבט תרס"א).

רב אשכנזי והוא רצוי לכל אחיו ברוסיה—זה הוא הסימן המיוחד הנתון באיש הזה, בד"ר יצחק רילף, אשר חגג בימים האחרונים את חג שנת השבעים לשנות הולדת אותו. והדבר לא יפלא: אין עוד כמוהו רב באשכנז אשר עד למסירת נפש הקדיש את כל כהותיו לעבוד עבודת הצבור הישראלי ברוסיה, ולבן אין עוד רב באשכנז אשר יאהבוהו ואשר יכבדוהו היהודים ברוסיה כאהבם וככבדם את הרב ד"ר יצחק רילף.

ותולדות ימי חייו הלא במעט דברים תְסֻפַּרנה.

בכפר קטן, בהאָלצהויזען בקרבת מארבורג אשר במדינת קורהעסען, נולד. אביו רבי יהודה רילף היה אדם פשוט מבני הישובים. ממסחר מקנה וצאן התפרנס, ויהי אוהב תורה וירא שמים, וישתדל להקנות גם לבנו דעת התורה ודרך ארץ, וישלה אותו אל „הישיבה" בעיר גודענסבערג, אשר בקרבת העיר הגדולה קאסעל. אחרי אשר השתלם העלם בלמודים במארבורג, היה למורה בבית הספר לנערי ב"י בגודענסבערג, ואחרי כן במארבורג. במשך ימי הוראתו בבית הספר, בקר בבית האוניברסיטא אשר במארבורג, ואחרי כן בא לשווערין בירת הנסיכות מעקלענבורג ויעמוד על המבחן בראָסטאָק ויהי לד"ר לפילוסופיה. בשנת תרכ"ה קבל „התרת הוראה" מטעם הרבנים בקורהעסען, ואחרי כן נקרא לשמש בכהונת רב ומטיף בקהלת מעמעל בקרן מזרחית צפונית בפרוסיה, היא העיר היושבת על גבול רוסיה נוכח הערים פאלאנגען וקראטינגען אשר במדינת זאמוט ופלכי קאוונא וקורלאנדיה. באופן הזה היה הרב האשכנזי ההוא, העומד אז בחצי ימיו, שכן קרוב ליהודי רוסיה, ומני אז החלה עבודתו הפוריה לטובת אלפי אלפים אחיו בני עמו אזרחי „תחום המושב" אשר בהממלכה הגדולה, ומן היום הראשון לשבתו בעיר מעמעל חשב את המאורע הזה לאצבע אלהים, אשר שם לפניו תעודה רוממה להיות הסרסור בין קהלות יעקב המזרחיות לקהלות המערב. במעמעל בא בברית ידידות עם רבים מטובי אחיו ברוסיה, והמה סוחרי-עצים מערי ליטא הגדולות, ומפיהם שמע רילף את כל המוצאות את בני ארצם, את שיחם ושינם, את דבר צרכיהם המרובים ודעתם הקצרה, וידרוש גם מעל ספרי דברי הימים ותורת הנמוסים לב"י בהממלכה. מכל הרבנים והפרנסים בארצות המערב אשר פגשתי, מצאתי רק את רילף ואת המנוח רבי מיכאל ערלאנגער בפאריז, אשר ידעו את היי אחינו בארצות הצפון, את ארחם ודרכם, מה

*) נתאחר לבוא בדפוס מחוסר מקום.—הערת העורך.

עסקיהם ועניניהם, במה הם מתפרנסים ומה הסירים הסבוכים אשר על דרכי חייהם בכל פנות שהם פונים.

בימים ההם (1867) והרעב היה בפלכי פרוסיה המזרחית ופלכי רוסיה המערבית במדינות זאמוט וקורלאנדיה. עוד מעט זאלפי עניי ישראל עברו את גבול פרוסיה, והמה נפוחי רעב ובידם אין כל. אז היה רילף הגבר אשר ראה עני עמו בכל שפלותם ודלותם. בימים ההם נקבעו במעמעל וביתר ערי פרוסיה המזרחית ועדים לטובת הרעבים באפוטרופסותו של יורש העצר פריעדריך, ורילף היה לרוח החיה בסוד הועד במעמעל, ויעבר קול קורא באלפי איכסמפלרים לטובת אחיו נגועי הרעב ברוסיה ודבריו לא שבו ריקם, כי במשך ירחים אחדים המציאו ראשי קהלות ישראל הנאספים אז בברלין ובבריסל סך 336,000 מארק ליד ראש הועד במעמעל. שמע זאת הנסיך אָבאָלענסקי הגובירניר בקאוונא ויבקש את רב עיר קאוונא בימים ההם ואת פרנסי העיר לשחר את פני הרב רילף לבוא לקאוונא להתיעץ בדבר חלוקת כסף התרומה. ורילף בא ויקן את לב כל השרים ואת לב כל העם, ומני אז היה הרב האשכנזי הזה לאהוב נפש אחיו ברוסיה. וכסף התרומה נחלק אז ע"י רילף לנגועי הרעב בין מאתים ושלשים קהלות קטנות וגדולות אשר בפלכי רוסיה היושבים על גבול פרוסיה. המאורע הזה היה האות הראשון לקשר קשר אחדות ואחוה בין יהודי המזרח ליהודי המערב במחצית השניה למאה הי"ט, ומני אז היו יהודי-רוסיה ותנאי חייהם הקשים לענין גדול להעסיק בו את יחידי הדור היהודים הנלבבים אשר בארצות המערב. כאשר נתפשטה השמועה בערי „תחום המושב" כי יש תשועה לישראל במעמעל וכי הרב האשכנזי אשר שם הוא רב להושיע, ותהי העיר עם בית הרב במעמעל לתל שכל פיות פונים אליו. כל נגועי הזמן בכל מיני פורעניות: נשרפים, יורדים מנכסיהם, בני הנעורים תאבי דעת והשכלה הנוסעים לאירופה לקנות דעת או ללמוד אומנות שתחיה את בעליה, כלם בקשו ומצאו עזרה ברב הזה. מספר בני הנעורים שנתמכו על ידו עלה למאות. ויהי רילף שש לעשות צדקה, מכבד את הנתמכים ומפייסם בדברים. אז יסד במעמעל בית בקור חולים ובית ספר לבני ישראל ילידי רוסיה. בימי שנים מועטות נתרבו שם בתי אבות גם מב"י סוחרים שנתיישבו במעמעל והעדה הקטנה היתה לקהלה חשובה של ארבע מאות משפחות. בין המתיישבים הבאים מארץ רוסיה נמצאו גם אנשים חשובים ובעלי יכולת וימנו להם רב מורה הוראה, והרב האשכנזי כרת ברית שלום עם הרב הפולאני ואהבה ואחוה היו ביניהם כל הימים.

ככה עברו על רילף כעשר שנים, והנה בסוף שנות השבעים וירבו האותות, כי שעות רעות מתרגשות לבוא גם ממזרח וגם ממערב; האנטיסימיטיסמוס כבר פרח כרוש על תלמי לב האשכנזים, ובדרומה של רוסיה התחוללו הפרעות בימי האביב לשנת תרמ"א, ואחריהן שרפות גדולות בפלכי קרן צפונית-מערבית. מן הערים הגדולות סבלה אז ביותר קהלת מינסק. בעיר הזאת המלומדת בשרפות יצאה אש, ותאכל את רוב חלק העיר מקום מגוריהם של עניי העיר ואביוניה בעלי מלאכה ופועלים שכירי יום. לעתות בצרה אלה נמצא רילף עוד הפעם להצלת אחיו הנתונים בצרה, ויסע למינסק דרך ווילנא וצרור כסף התרומה נדבת נדיבי ישראל באשכנז בידו להלק לנגועי השרפה. בנסיעתו הקצרה זאת שם לבו להתבונן לארחות חיי היהודים בליטא במשלח ידם, בארחות חייהם, שיחם ושיגם, ויכתוב את כל אשר ראו עיניו ואל כל אשר התבונן על ספר אשר קרא לו: „שלשת ימים ברוסיה היהודית" (Drei Tage in Jüdisch-Russland, Frankfurt a. M. 1882). בספר זה נראה ברור את דברי חיי היהודי הפועל שכיר היום, את חיי בעלי המלאכות עובדי בתי המסחר ואת חיי הפועלים והבעלות בבתי המלאכות, ובכל תוצאות השקפותיו נראה כי דבריו מתאימים עם דברי העקונומיסט הרוסי נאָבאָטין, אשר נסע בשם הממשלה לתור את מחוזות צפונית-מערבית ולהתחקות על חיי היהודים. מספר הקהלות השרופות אשר נושעו אז בעזרת הרב ראש הועד במעמעל, עלה לעשרים וחמש. בימים ההם ימי השנים תרמ"א ותרמ"ב יצאו המאורעות תכופים ורצופים, וירבו האותות כי עוד ימים רעים מאלה נצפנו למאות רבבות יהודים. אז בא רילף בכתובים ובדברים עם יחידים — כאשר הוא כותב בעצמו — „מצנועי הדור, אשר בסוד אלופי ישראל לא באו ובמנהיגי עמם לא נמנו, אך אנשי לב הם היושבים בקרב עמם ומתבוננים אל כל הנעשה להם ובתוכם, אנשים אשר בצרת עמם להם צר". עם היחידים ההם כרת רילף ברית-אחים ויעדור עמהם בלב שלם ומסירת נפש לעורר רחמים על עם ישראל לפני בעלי הרחמים ונדיבי עמים נאספו אז ונתעוררו לעשות צדקה וחסד לעם עני ואביון, ובאנגליה לבדה נאסף אז כמאת אלף ל"ש להספקת הנודדים ולהביאם לחוף בטוח, וכסף הזה נאסף ביתר ארצות המערב. בימים ההם התעוררה „חבת ציון" בלב רבים ונוסדו אגודות בווילנא, ווארשא, חרקוב ואודיסא ורילף ורעו דוד גארדאן בעל „המגיד" באו אז בדברים עם ראשי החובבים אנשי המעשה, ואז פרסם רילף את מחברתו: „ארוכת בת עמי דברים כבושים היוצאים מן הלב לבני ברית ושאינם בני ברית" (Aruchath bath Ami, Ein ernstes Wort an Glaubens- u. Nichtglaubensgenossen, Frakf. a M. 1882.) את המחברת הזאת כתב רילף אחרי קראו את מחברתו של ד"ר פינסקער Autoemanzipation והיא כתובה כעין מכתב אל הד"ר פינסקער.

אך יותר מכל זאת היה רילף עסוק בימים ההם במעשיו להצלת אלפי נפשות נגועי הגרוש והגלות מפרוסיה המזרחית. מעמעל היתה אז מלאה אלפי נשים וטף, אשר אבותיהם ובעליהם עברו לפניהם להשתקע באמריקה. ועדים ממונים על העמיגראציה עוד טרם יהיו אז ברוסיה, ובין כה וכה והוה על הוה באה על הנודדים האמללים, כי נגזרה גזרת גלות מפרוסיה על היהודים והפולאנים מטעם ביסמארק. אחרי אשר הלק רילף בין הנודדים חמשים אלף מארק ומאתים וחמשים חבילות ארוזות והבושות מלאות בגדים וצרכי אוכל נפש להמפלינים בספינות על ים אוקינוס, הרבה השתדלות במכתבים אל הנסיך ביסמארק ואל קיסר אשכנז להאריך את הזמן בשביל הנודדים, והשתדלותו נתקבלה ותהי להנודדים הרוחה כמעט. אחרי ירחים אחדים יצאה שנית פקודת הגרוש, והמיניסטר פוטקאמער הצדיק את הדין על היהודים וצרותיהם בארצות אחרות במשאו אשר נשא בבית הנבחרים, ומן היהודים היושבים באותו הועד לא נמצא איש להשיב דבר, אז התעורר רילף ויכתוב מאמרים רבים ובדברים נמרצים בכה"ע הגדולים הוכיח להמיניסטר כי אין יסוד לכל טענותיו.

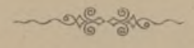
וגם פעולתו בהספרות הפילוסופית נובעת מרגשי לב מלא רחמים, כאשר יספר במכתבו (כנ"י לשפ"ר ספר ראשון ע' 23) לאמר: „מחזה הצרות והמצוקות, אשר התבוננתי עליהם מקרוב, שסללו ארחות אידן על בני עמי במשך עשר שנים, שנאת הדת וקנאת המולדת וכו' נגעו אל נפשי ויריעשו מיתרי לבבי ויניעוני לכתוב ספרי הגדול וכו'." מספרו זה פרי הגיונו בהפילוסופיה העיונית נתפרסמו רק ארבעה חלקים ושמם: „Wissenschaft des Weltgedankens" הוא החלק הראשון, וביחד עם החלק השני „Wissenschaft des Gedankens" נדפס בשנת 1885. בשנת 1892 נדפס החלק השלישי „Wissenschaft der Krafteinheit" ובשנת 1897 הדפיס את החלק הרביעי בשם „Wissenschaft der Gesetzeseinheit"

החלק החמישי והאחרון מספרו הגדול „Wissenschaft der Gotteseinheit“ עוד לא נתפרסם. תכלית ספרו זה בהפילוסופיה האלהית היא להוכיח כי רעיון האחדות בכל מרחבי המציאות המוחשית והנאצלה הוא היסוד והשרש לכל האמונות והדעות הדתיות. הרב ריילף נסה כחו גם בפנת חכמת החברה האנושית והכלכלה וידפיס ספר נגד תורת הירושה בשם "Erbrecht als Erbübel„. בספרו זה הוא מתקרב במדה ידועה אל תורת הקוליקטיוויסטים. משנת 1872 היה רילף עורך כה"ע יומי כללי, כה"ע לפוליטיקא וילדי יום במעמעל. את עבודתו זאת לא חשב לעסק בצרכי צבור, כי עשה אותה רק להשלים די מחסורו לפרנסת משפחתו, אשר לא יכלה להספיק לו הרבנות במעמעל. ואולם מעת לעת פקד גם בכה"ע את עמו להוכיח להממשלה על עוות דינה נגד בני עמה. מימי האביב תרנ"ז עזב את הרבנות ויתיישב בעיר באָנן על יד הרהיין בבית אחד מבניו וייחד לבו לתורה והכמה, ומזמן לזמן יכתוב מאמרים בדבר הציונית, אשר היתה משאת נפשו זה כעשרים שנה.

בין החכמים המלומדים בחכמת ישראל לפי, ההבנה של רבני אשכנז לא נמנה רילף, כי אין עסקו בענינים ופרטים קטנים, אבל יודע הוא ומרגיש בכל כהות נפשו את תוכן היהדות הלאומית. בדבר עמדתו להיהדות האשכנזית, נוכל לאמר, כי אין בו לא משלות רבני הריפורמה ולא מיסורי האורתודוכסים הקיצונים. רילף הוא איש יהודי בלי שם לווי, כי יהדותו כלולה בנשמתו הישראלית ותורתו היתה לו לסם חיים לעורר בקרבו מחשבות רמות, אשר אמצו כחו למעשים טובים. בכלל בהלך רוח ובשבתו יותר משלשים שנה על גבול רוסיה היה כמעט כאחד מיהודי רוסיה ואיש הבינים בינם ובין אחיהם שבמערב, ומעבדו ומפעליו הם דברי זכרון גם בתולדות ישראל שברוסיה. את הלך־רוחו זה נדע מתוך דברים אחדים (במחברתו שלשת ימים ברוסיה היהודית, עמוד 45) לאמר: „רוח יראת שמים מפעמת בלב רוב יהודי רוסיה ויסודתה בתורת חובת הלבבות, הכלולה בדברי חכמי המשנה שצוו „לברך על הרעה כשם שמברכים על הטובה“, וכי „כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד“. את מדת יראת שמים זאת נראה גם בזהירות של היהודי הרוסי במצות המעשיות, ואולם לא נראה בו אותה הדייקנות של האורתודוכסי האשכנזי, שאינו מבחין כלל בין גדולות לקטנות, וכן לא נראה בו אותם סימני „עם הארצות“ — וזה מפני שהוא עושה מעשיו בידיעה שלמה את התורה ומפני שלבו לב חושב מחשבות והוגה דעות, ועל כן לא נמצא בו גם אותו חוסר הסבלנות שאנו מוצאים בהחרדים האשכנזים“.

ינוב רילף עוד בשיבה והיה דשן ורענן!

ש. ראבינאוויץ.

צַפְּרִירִים *).

הַנְשִׁיקַת פִּי־אִמִּי, אִם צִפְצוּף הַדְּרוֹר
תְּנוּמָתִי וַחֲלוֹמִי הַמָּתוֹק הִפְסִיקוּ?
אֲנִי הֱקִיצוֹתִי — וַאֲגֻדּוֹת שֶׁל אוֹר
הִצְלִיפוּ עַל־פָּנַי וּבְעֵינַי הִבְהִיקוּ.
מֵעַפְעַפַּי לֹא נִמְחוּ עוֹד קוּרֵי הַחֲלוֹם,
עוֹד כְּרוּבָיו מְתַפְּשִׂים בְּכַרְכֹּב הַקִּיר –
וּכְבָר יִצְהַל בֹּקֶר, יִשְׁתַּקְשֵׁק הַיּוֹם
בְּדַהֲרוֹת עֲגָלָה עַל־מַרְצֶפֶת הָעִיר.

עַל־מַשְׁקוֹף אֶשְׁנַבִּי הִתְנָעֵר הַקֵּן,
וַיִּרְעַשׁ וַיְצַפְצֵף „צְוִיץ, צְוִיץ“ עַד בְּלִי־דָי;
וּבְזֹהַר אֶשְׁנַבִּי בְּפַחֲזוּת חֵן־חֵן
צַפְּרִירֵי הַבֹּקֶר מְשַׂחֲקִים אֵלָי.
הֵם מְפַזְּזִים וְנוֹצְצִים בִּמְשׁוּבָה צַהֶלֶת,
מִתְדַּפְּקִים כַּיּוֹנִים בִּזְכוּכִית אֶשְׁנַבִּי,
מַחֲלִיקִים, מִתְחַמְּמִים בְּאוֹרָה נוֹזֶלֶת
הַשּׁוֹפַעַת, שׁוֹפַעַת עַל־גַּבִּי.

הֵם קֹרְצִים וְרֹמְזִים וּפְנֵיהֶם יִקְרָנוּ:
„אֵלֵינוּ צֵא, פֶּחַז! זְרַח, הַזְהֵר עִמָּנוּ!
עַלִּיזֵי גִיל יַלְדוּת נְפוּצָה, נִצְחֲקָה,
וּבַאֲשֶׁר נִמְצָאָה — אוֹר נַזֶּה נִזְרֹקָה:
בְּשֵׂעַר רֹאשׁ שִׁבֳּלִים, בִּקְוֻצּוֹת תַּלְתַּלִּים,
עַל־חֶלְקַת הַמַּיִם, בֵּין־רַצֵּי הַגַּלִּים,
בִּשְׂחוֹק יֶלֶד יָשֵׁן, בְּלֵב אֵם רַחֲמָנִיָּה,
בִּרְסִיסֵי טַל בֹּקֶר, בִּלְחִי יְפֵהפִיָּה,
בְּדִמְעַת יְלָדִים, בִּכְנַף הַצִּפֹּרֶת,
בְּמִכְתּוֹת כּוֹס וּזְכוֹכִית, בְּבוּעָה שֶׁל בֹּרִית,
בְּכַפְתּוֹר הַנְּחֹשֶׁת, בַּחֲרוּזֵי הַשִּׁירָה —
אֵלֵינוּ צֵא, פֶּחַז, נִזְרְחָה, נַזְהִירָה!“
הֵם קֹרְצִים וְרֹמְזִים, עֵינֵיהֶם מַזְהִירוֹת,
וּפְנֵיהֶם הַקְּטַנּוֹת מְאִירוֹת, מְאִירוֹת,
גַּפֵּיהֶם הַזַּכִּים וּבְהִירִים מַשִּׁיקִים
אוֹרִים חַמִּים וּגְדוֹלִים עַל־פְּנֵי מַבְהִיקִים.
מַה־נָּמוֹג הַלֵּב!.. עֵינַי אֶפְקַח, אֶסְגֹּרָה —
אֱלֹהִים! שְׁטָפַתְנִי הָאוֹרָה!...

הוֹי אֵלַי בֹּאוּ, זַכִּים, צַפְּרִירֵי הַתֹּם!
אֶל־מִתַּחַת לִסְדִינֵי הַצָּחוֹר, הַצָּח!
שָׁם נִתְפַּלֵּשׁ, נִתָּפֵל עַד־יִכּוֹן הַיּוֹם
וּפַזֻּתֶם עַל עוֹרִי וּבְשָׂרִי הָרַךְ.
הוֹי אֵלַי! עַל תַּלְתַּלַּי, עַפְעַפַּי, שִׂפְתוֹתַי,
אֵלַי גּוֹמוּת לְחָיַי, מַעֲמַקֵּי בָּבוֹתַי...
הַזְכּוּנִי, שְׁטָפוּנִי, אֶל־לִבִּי חֲדֹרוּ!
בֹּאוּ רְדוּ אֶל נִשְׁמָתִי, הֱיוּ שָׁם וָאוֹרוּ!
חֶמְדָּה מְתוּקָה וְנוּמָה נֹפֶלֶת עָלַי
וְכָל עוֹרֵק וָגִיד — צִנּוֹר תַּעֲנוּג שׁוֹפֵעַ,
וְהַלֵּב שׁוֹטֵף, עוֹבֵר עַל־גְּדוֹתָיו בְּלִי־דָי
וּמִתְפָּרֵץ כְּמַעְיָן שֶׁל נֹגַהּ נוֹבֵעַ...
הוֹי מַה־מָּתוֹק!.. עַפְעַפַּי אֶפְקְחָה, אֶסְגֹּרָה —
אֱלֹהִים! שְׁטָפַתְנִי הָאוֹרָה!

ח. נ. ביאליק.

*) רוחות הבקר, בפי המקובלים.

מִן הַזָּוִית...

רשימות

מאת **ש. בן־ציון.**

III. *)

בְּבֵית־עוֹלָם.

מבעד למחתרת של רכסי עבים ישלה השמש השוקע אגודה של קוי אור.

בשדה־קברים נושן אעבור יחידי. הנה איש זקן לקראתי המגשש במקל את דרכו בין הקברים... לולא נשימתו הכבדה — ואמרתי: מת הולך לקראתי; כי ככה נפלו פניו. גם זקנו הלבן מְקֻרָה מאד.

עלים כמושים מכסים עלי שדי וגליו כשלג של רקבון ועפוש... ונָשב הרוח—ויפזרם, יטאטאם אל מקום אחד ונשא אחדים מהם למעלה— והם כשלוים פגרים נופלים מעבר לגדר והלאה...

והזקן הולך ודופק במקלו על המצבות כמו הער יעיר את המתים לקום ל״סליחות״...

אין זאת כי הזקן הוא המפקח על הקברים אשר פה.

אכן פניו פני מת ורק לשונו לשון אשה, אוהבת עוד לפטפט הוא הולך ומדבר אל נפשו, ואל הרוח הוא זורה את נהם שיחו...

הנה הוא מנענע לי בראשו לאמר:

— הרואה אתה, עלם?... אות לאבות... נפשות לדורות... והוא דופק לאטי במקלו על שתי מצבות ישנות כאחת, כמתפאר ברכוש אשר הָפקד בידו לשמרו...— צא וחשוב, עלם, כמה עשר טמון פה — והלואי שנחלק כזה אני ובָני ונכדי וגם אתה בתוכנו יחד...

— במה, זקן, נחלק? הבאלה האבנים, ה״נפשות״?

— כן, כן! — ממון קרח שקוע באלה האבנים...

— הלאה! פנו דרך! — יען הרוח הזועף בקול ויסטור על פי הזקן, ונשא עלים כמושים, ישליכם כשלוים פגרים הלאה מעבר לגדר, והמצבות— נ צ ב ו ת...

המצבות נצבות; מפני רוח לא תזוענה — ועל מצח כלן תו אחד ״ענה רק אחת.

״פה נקבר, פה נקבר, פה נקבר — — —״

עצים ערומים וחבוטים עומדים ומנידים עליהן ראש...

והרוח יתמרמר ואָחז בסבך וְתָפש בציצת ראשם וְכָפַף אותם ארצה, והריע עליהם:

— רדו גם אתם, חניכי הקברים, רֵ־דוּ!...

אך השמש מאחורי העבים מן המחתרת ישלח קוי זהבו וכמתגנב ירמז משם בעין הכלילית אל העצים המשתוהחים — — — — — — —

די לאילנות ברמיזה — והמה הנה יודעים איך להתנהג...

VI.

בָּעֶרֶב.

א. עִם־דִּמְדּוּמֵי חַמָּה.

שמש הערבים שוקע, והוא שולח עוד את קוי זהבו האחרונים: והצללים יגדלו, ישתרעו. הנה זה שטפו את כל המישור הירוק וכלו הפך כהה.

אך על ראש כל נשא ורם זיו חכלילי עוד יזהיר:

עוד תזהיר כרקמת זהב צורת האלה הנשאה; עליה הרכים דקים וזכים בהום האור העליון, עינם כתם פז והם שקופים כזכוכית, והיו כהולכים ומתמזגים באור.

ההר השופע יחבוש עוד לראשו כובע ארגמן ובטרם תאהזנו תנומה עוד יביט ממרומיו על סביביו כבקרת מושל אחוזת ממשלתו:

״דמו, ותנו לישון...״ יתן צו מבטו.

עוד מבט אחד ממעל ואור שמש אין עוד.

הכל הפך כהה, הָשך כל ירק.

רק בשולי הרקיע אש־היה לשיבה עוד תזהיר כנלת כתרת גדולה ורמה, בה זהב וארגמן ועין הפנינים על רפידת ערפל יחד יתלכדו.

על ראש מי עוד יציין הנזר הגדול הזה? כבוד מי עוד יופיע במרום?...

ה ו א מעטהו ענן, סתרו ערפל...

נושא עטרת האור! האחרון לממשלת היום! מדוע זה תביט עלינו מבעד לחשכת הערפל?...

הנה יכבה גם הוד הנזר האחרון הזה — וזהרורי כל ברק ויפעה יועמו. ניר הממלכה האחרון כבה. במפלשי ערפל כבה, שם נדעך ב מ ס ת ר י ם...

ואר יעלה מן הארין — — — — —

ב. ״אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה״.

קרבה עת מנוחה, שלטון המרגוע בא:

כמו יד נעלמה תארג הבלי שֵנה, תרקום כמו אטון דק למכסה קל על כל היקום מסביב...

עוד לרגעים יתרוצץ איזה יצור, זיז שדי יפריע את הדממה, ואולם רק בעצלתים יפריע:

שם תעמוד זאת החסידה שחורת־הכנפים וארֻכַּת־החרטום אל אחת מרגליה, כל הושיה כמו שקועים בתהום האין, ככהן נזיר לאלהי בּוּדה... הנה שבה ותתעורר, תפרש רהב כנפיה, תנופפן לאט, אחת הנה ואחת הנה... ועמדה... ושבה ונופפה כנפיה הכבדות, עד כי תתרומם, תשתרע— והיא במשכה ונשאה ישר אל קנה לנוח...

קול שריקות... מאין? — ודממה מסביב.

לטאה מפרכסת בין טרפי העשב — ותעלם בתוך חורה.

טסית אחת תטוש נבהלה ונחפזה, כי אחרה לשוב אל קנה והיא יראה לנפשה פן תאבד במשטה הקסמים... היא נמלטה מהר הרש מבלתי צפצף אף הגה קל.

עוד יש יציר נדה, אובד המבקש מקום למנוחתו...

ככה יתרוצצו אף יתלוננו הרש גם האפרוחים בהתכנסם אל תחת כנפי אמם התרנגלת הדוגרת: האם כבר עִצְּמָה עיניה ותחלום, גם ילדיה ינוהו בין אברותיה ההמות, אך האחד עוד טרם ימצא לו מקום, אבל עוד מעט ותתקפהו השנה גם אותו באשר תמצאהו—וידום...

— סכִּי תרדמה בכנפיך עלינו, כי נלאינו, כי שוממנו! — — —

כל היקום יאָחז ויתעטף מבלי משים ודעת נפש ברקמת הקסמים...

הרים וגבעות, יער ומישור ילכו הלך ונמג בתהו. תאר פני כל הולך ובֻטל בכל האופק.

הסוס עומד שם, אם אהל צועני?

השיח קטן, אם תל עפר או היה הולה רובצת שם מנגד?

יהיה אשר יהיה!

---

*) עיין ״הדור״ גליון 11.

הַכֹּכָב חָוֵר קָרִיץ לִי עַיִן מִבֵּין העצים, או נר יהל שם מן הסכה אשר לשומר היער — ואם עין זאב ערב היא ?...

יהיה אשר יהיה!

הנה כדמות מראה לבן — ונפשי לא תשאל אם כותל בית הוא, אם הבל אשר תלו עליו לבנים, אם עשן מדורה, אם אד נהר, או — חבר שדות מבנות היער שיצאו לקראת הירח החור המנוח...

אחלום, אישן או אחדל — אהיה אשר אהיה —

ג. נְגִינָתִי בַּלָּיְלָה.

הלילה ליל שקט. אך רוח ענוג ורך על פני יחליק ויסלסל בשערי כיד אם מפנקת — — ותוגתי אשר גדלתני כאם מתעוררת...

היא תמשכני, תמשל בי כשלהבת המושכת את הצפרת, כאהבה, כמות...

הנה באים הרגעים... הנה הם באים... כמו צללים נעלמים יסבוני... וצלצלי חרש בקול דממה דקה יקראו לנפשי היתומה אל מרחקים נעלמים...

הנה ממרום ילך קול, קול אשר לא ירעיד את האויר, אבל הקול הזה הודר, הודר ונמסך בתוך כל היקום הנרדם בתוגה נצחת...

משם, ממסתרים ילך הקול; "מ מ ס ת ר י ם" — ממקום כבודו, ששם ה ו א — יוצר הכל — בוכה על "כל מלאכתו אשר עשה"...

שא עיניך שם למרחוק, "שם" אל מקום אין קץ ותכלה, אל תהום דומיה זה השוקט — הביטה!

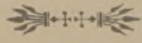
הביטה!...

תוגה חרישית... תוגת עולמים שוררת בכל העולמות...

תוגת ענוה, תוגה קדושה ונשגבה שפרה שמים אף האירה את הככבים האלה...

הס...

השמר לך פן תצעק מִכְּאֵב... קולך נתת ותחללה — — — —

פיליטון.

חג היובל.

נעתק מכ"י ישן הנמצא תחת הבימה בביהמ"ד בענתות בארץ בנימין והובא לביה"ד ע"י

א. ז. ראבינאוויטש.

הכנות גדולות נעשו בירושלים לכבוד הנביא ירמיהו: בעוד ימים לא-רבים ימלאו לו חמשים שנה.

ורבים מאד יוקירו את שמו, וגם בעיני עמים אחרים גדול הוא. כל איש אשר שמע אותו פעם בדברו, השתאה והשתומם ויאמר: אכן רוח ממרום באיש הזה!

כל נכבדי העיר, כל אילי הארץ התעתדו לחג את חג היובל הזה ברב פאר והדר: בשירים, במנגינות, באורים, במדברות יפים וביחוד במאכל ומשתה ומחולות...

וחנניה בן עזור, ראש נביאי השקר ומתי סודו התיעצו גם הם מה לעשות. בני המפלגה הזאת חשבו את נפשם לעמודי העם ומאשריו, חובבי עמם וארצם. רבים השמיעו את דעתם, כי נכון להם לקחת חלק בחגיגה הזאת; הן אמנם ירמיהו איננו מבני מפלגתם, ואולם בנביאי ישראל הלא יתחשב, ולכן אפוא יאתה להם לתת כבוד לנושא דגל הנבואה בישראל. ורבים אמרו, כי לא נכון לחובבי העם והארץ לקחת חלק בחגיגה הזאת, כי ירמיהו בתוכחותיו וקללותיו מביא רק אסון לכל העם. ביהוד הצטין בדבר הזה איש צעיר לימים, מסלסל ומיפה, ודברן גדול, אשר לפי דברו תמיד נכון הוא למסור את נפשו בעד עמו. האיש הזה התמרמר בכל עז על דעת האומרים לקחת חלק בחגיגת היובל.

— האנחנו נבוא לתת כבוד לאיש הבוגד ההוא ?—קרא הצעיר בחמתו— לאיש האומר על עמנו הנבחר, כי "כלם מנאפים, עצרת בוגדים" ? האוהב את עמו באמת, יכסה על פשעי העם וידבר אליהם רק דברים טובים, דברים נחומים. והוא יודע רק לשבר ולנפץ, להרוס ולהשמיד; הוא רק יקלל ויחרף, רק מומים יבקש. חלילה לנו מקחת חלק בחגיגת יובלו! להפך: חיבים אנחנו למחות ביד האומרים לחלק לו כבוד. חיבים אנחנו להנחילהו בוז וקלון ולא יוסיף עוד לקרוא לבני מפלגתנו נביאי-השקר. שנא שנאתי את האיש ההוא, לאויב נחשב לי! כל איש אשר איננו עמנו בעצה אחת, הוא בצרינו יתחשב.

— הסר נא, בני, כעש מלבך — אמר חנניה הזקן — אמנם מתנגדים אנחנו לדרך ירמיהו, הבא להרוס את יסודות הממלכה והחברה. ואולם בכל זאת עלינו לתת גדל למעלותיו הטובות: דברן הוא מצוין...

— דברן מצוין... נכנס האיש הצעיר לתוך דברי הזקן — גם בתוכנו יש דברנים מצוינים...

— דברן מצוין, הוסיף חנניה לדבר ולא שעה אל דברי הצעיר — בעל לשון חרה הוא. ובאמת לא למותר יהיה, כי תלכו תמיד לשמוע את נאומיו, למען תלמדו ממנו את חכמת המליצה וטוב הטעם.

לראבון לבבנו עלינו להודות — הן אנשים אחים אנחנו — כי אף אם עמודי העם אנחנו, ואולם מעטים מאד בתוכנו היודעים לנאום נאום לוקח לבבות כמוהו. ואם תאמרו בלבבכם: אם נבוא לכבד את ירמיהו, הלא נגדיל את כבודו בזה בעיני העם, ותחדל העם מהקשיב אלינו — ואולם אך שוא פחדכם! אנכי זקנתי, באתי בימים, וידעתי, כי רק רגע יכבד העם נביא כירמיהו, וגם את זה יעשה ולא בכל לב. העם מטה אזן תמיד לקול מאשריו המהללים אותו וקוראים: שלום, שלום! הלא תראו גם אתם, כי זה שנים רבות יוכיח ירמיהו ושאר אחיו הנביאים את העם בתוכחות נמרצות, וגם יבהילו אותם לאמר: אם לא ישמעו לקולם, והיתה אחריתם מרה, ובכל זאת מוסיף העם לעשות ככל אשר נצום אנחנו; כי רק העושים את רצון העם כמונו, הם יפיקו רצון מן העם ולהם ישמעו.—סוף דבר: כתור אנשים אוהבי משל ומליצה, אנשים יודעים להוקיר טוב טעם, עלינו לקחת חלק בחגיגת היובל אשר למליץ האדיר ירמיהו. ואתה צעיר נלהב, הנה אתה בא אל המשתה ההוא, והתבוננת אל בנות ירושלים היפות ומיין כרמל תרוה, אז תנוח עליך הרוח והתנבאת לחבת עמנו וארצנו ברגש להבה, שבעתים מאשר התנבאת עד כה, וסר כעשך ופניך הרעים לא יהיו לך עוד... אכן עלינו לבקש בראשונה רשיון מאת המלך לעשות את אשר נעשה; וגם הנה לקחתי דברים עם אחדים מגדולי המלכות ויאמרו כי אל-נכון יאות לנו גם המלך...

— נביא גדול ירמיהו, בתבל נודע שמו לתהלה — אמר אחד העשירים לאחיו בבית מקוה הסוחרים — הן אמנם, אם לא אשגה, לא שמע גם אחד ממנו את נבואותיו, ואולם שמעתי את שמעו מפי אנשים חשובים מבני הנכר, אשר יעריצוהו מאד, ועל כן גם עלינו לקצוב סכום כסף מאוצר בית מקוה הסוחרים להוצאות החגיגה, וגם נשלח איש מקרבנו לברכו בשם הסוחרים, ולא יאמרו עלינו, כי פראים אנחנו, ולא נדע להוקיר איש גדול כירמיהו.

כן החלט בסוד הסוחרים, ונשיהם החלו בעוד מועד להכין שמלות יקרות לכבוד החג, כי שמעו אשר גם משתה גדול יעשה לכבוד חתן היובל; ואולי יעשה המשתה בחצר המלך, והיה אפוא לצאת במחול... ואחרי אשר החלט בסוד מפלגת "חובבי העם" וראשי בית מקוה הסוחרים, וילוו גם כהני התפת אליהם. גם הם בקשו ומצאו טעם, כי טוב להם לקחת חלק בחגיגה זו, ואז הלכו ראשיהם

אל אלחנן יועץ המלך ויבקשוהו, כי ידבר על לב המלך לתת רשיון לחג את חג היובל בהמון רב.

* * *

— סוד הכהנים, חבר אוהבי העם ובית מקוה הסוחרים מבקשים את הוד מלכותך לתת להם רשיון לחג את חג היובל של הנביא ירמיהו — אמר אלחנן אל יהויקים.

— לחג את חג היובל של הנביא הזה, אשר ישים תהלה במלכות ובקדשי עמו יתן דפי?... קרא יהויקים בחמה — אנכי לא חכיתי לשמוע מפיך דברים כאלה...

— מי אמר לך, אדוני המלך, כי ירמיהו ישים תהלה במלכות?... החנניה בן עזור? ואולם עליו, כפי אשר אנחנו יודעים, אין לסמוך הרבה, אף כי התפאר יתפאר, כי אוהב-העם הוא והמלך. אנכי יודע את ירמיהו; רק איש תמים הוא, ובתמימותו יחפץ להעמיד את העולם על האמת ועל היושר, וטרם יבין, כי יש אשר טובת הממלכה דורשת לעשות כהנה וכהנה ולא כרוחו; את זאת לא יבין ירמיהו, ועל כן הוא מתמרמר מאד בהריחו את הריח אשר הוא קורא לו שקר. אכן איש הרוח הוא, תחת אשר אנחנו היינו לאנשי מעשה. ובכל זאת טובת הממלכה דורשת, כי יהיו בתוכה גם אנשי רוח. ולכן אפוא טוב לנו להראות כי מכבדים אנחנו את הכשרון ואת האיש אשר לו רוח גאונים, כי גם אנחנו הולכים לפנים ולא לאחור. ואם ידברו לפעמים הנביאים והתמרמרו אלינו, לא נשלם להם גם אנחנו רעה תחת רעתם; הלא תראה, אדוני המלך, כי גם כל אלה הבאים לכבד את חתן היובל אין מחשבותיהם בלבם כמחשבותיו, ורק להתכבד בכבוד הנביא הם באים, כי על כן רואים אנחנו ביניהם גם את נביאי השקר וגם את כהני התפת וכמוהם רבים...

— האמנם גם הם באים להתכבד את ירמיהו? שאל המלך וישחק.

— וגם חזון ומשא ישאו וידברו במליצות רבות לכבודו, ואיש איש יתאמץ לעבור את רעהו בדברי תהלות ותשבחות.

— וגם ימלאו בטנם ויגיחו ירדן יין אל קרבם... אמר המלך בשחוק.

— וגם יצאו במחול לכבודו... הוסיף אלחנן גם הוא בשחוק.

— אמנם צדקת, אלחנן — אמר המלך — באמת אין כל רעה נגד פני הממשלה, אם יתהוללו האנשים מעט. יזוללו נא ויסבאו לכבוד מי-שיחפצו, ולו גם לכבוד ירמיהו.

— ואני אחשוב, כי טובת הממשלה דורשת — אמר אלחנן — לעשות משתה לכבוד ירמיהו גם בחצר המלך. שמעתי, כי גם בארצות רחוקות נותנים כבוד לשם הנביא, ולא טוב כי אתה, ראש-העם, תעמוד מרחוק. טוב אפוא, אדוני המלך, כי תעשה משתה לכבוד ירמיהו בחצר המלך ותקרא גם לירמיהו וגם לבעלי בריתו, ובזה נקנה את לב העם המכבד את הנביא, ואמרו עליך: רק מלך חכם המלך הזה ועושה חסד וטובה גם עם הנביאים הממרים אותו.

— אנכי, אמר יהויקים אחרי החרישו כמעט, אנכי אשא פניך גם לדבר הזה, ורק אשאל כי יבטיחני ירמיהו לבלתי הוסיף עוד דבר תועה על בית המלך, ואז נכון אני לעמוד לימינו גם נגד כהני האון ונביאי השקר. אם כה יעשה, ונתתי לו גם אות כבוד — תבנית האשרה מעלפת ספירים, ונביא-החצר יקרא. את האמת אגיד לך, כי נביאי השקר החנפים שנואים לי שבעתים מירמיהו, כי בפיהם אהבת המלך והעם, ובלבם שבע תועבות. ובעת צרה אם נשען עליהם, והיו כמשענת קנה רצוץ: בעת צרה המה הראשונים אשר יבגדו בי.

— אדוני המלך! — אמר אלחנן — הלא ידעת את ירמיהו; קשה ערף הוא, ולכן לא טוב אם נבוא אליו ונאמר: כזאת וכזאת שאלנו מעמך; אבל אם נעשה לו כבוד ויקר, ועשינו את המשתה אשר אמרנו ואשר כמוהו לא ראה עוד, אז קויתי כי יצלח חפצנו בידנו להטות את לבו גם הוא לכל אשר נחפוץ...

* * *

בועד כל ראשי המפלגות החלט לקבל בראשונה את פני חתן היובל ברחוב אשר לפני הר הבית לעיני כל העם; שם ישמיעו המדברים את מדברותיהם, ומשם ילכו אל חצר המלך אל המשתה.

בערב התקבצו ברחוב אשר לפני הר הבית המון רב לאלפים ולרבבות. על יד הבמה, העשויה לירמיהו, ואשר אורים גדולים מאירים אותה, עמדו ראשי המפלגות ויחכו לבוא הנביא, ולפי-שעה חזרו על הדרשות אשר הכינו לכבוד הנביא. וגם הצעיר הדברן התפרץ ויבוא, והוא גם הוא הכין דרשה לכבוד חתן היובל, והדרשה מלאה מליצות ופסוקי תורה להתפאר... ורגעים אחדים לפני בוא הנביא בא חנניה בן עזור, והוא לבוש בגדי תפארה, וכל העם קראו: הידד! יחי חנניה הנביא!

ואחריו בא מתן כהן התפת, והוא איש בריא וחוטם אדום לו, וכל העם או קול גדול: הידד! יחי מתן כהננו!

ואחריו בא נתניה ראש בית מקוה הסוחרים, וכל העם קראו: הידד! יחי נתניה גבירנו הנדיב!

ואחרי כן בא אלחנן יועץ המלך, ועמו ירמיהו חתן היובל, והעם קרא בקול שאון: הידד! הידד! יחי ירמיהו בעל היובל! יחי אלחנן!

ואלחנן אמר לברך את חתן היובל בשם המלך, ואולם ירמיהו שאל לתת אותו לדבר בראשונה ולהגיד דבר באזני הנאספים, ואחר ידברו המה איש כחפצו.

„אחי בני עמי! — קרא הנביא — אתם נאספתם היום לתת כבוד לשמי, להללני ולשבחני ולברכני, אבל אנכי טרם ידעתי במה מצאתי חן בעיניכם, כי תתנו לי את כל הכבוד הזה? אדם כי יבוא לתת תודה לרעהו, וידענו כי טובה קבל האיש, ובעבור הטובה אשר קבל יודה למטיבו. אבל אתם, אתם למה נאספתם להשמיעני דברי תודה? מה קבלתם אתם ממני? אנכי דברתי אליכם השכם ודבר, כי תעשו את הטוב, ואתם עשיתם את הרע, הוכחתי אתכם, כי תדברו אמת, ואתם בחרתם בשקר, למדתיכם לרדוף צדקה, ואתם עשק וגזל תרדפו. כן, אדוני! מכל התורה אשר הוריתיכם לא בא אל לבכם דבר, לא שניתם את דרככם עד מה, ועוד הוספתם על כל תועבותיכם אשר עשיתם מלפנים; — ועתה באתם לכבדני ולהודות לי בעד לקחי הטוב, בעד החסד אשר עשיתי עמכם. הן לצון, אחי, חמדתם. לצים אין-לב אתם, ורק ללעג לי באתם הנה...

ידעתי, כי נמצאו ביניכם אנשים האומרים לכבדני על דבר מליצות היפות. אוהבי יופי המה... ואולה הבל יהמו האנשים ההם: אם אין טוב אין יופי אם אין חסד אין תפארת...

דבר לא לקחתם מידי, וכבוד למה תתנו לי?

לו לעצתי תשמעו, כי אז יעצתכם ללכת אל יאזניהו שומר הפרדסים הלא הוא יושב עתה בשער האשפות. שבעים וחמש שנה ימלאו לו היום, ונתתם לו את הכבוד אשר אמרתם לתת לי. ובכבודו אתם כלכם חייבים, כי ממנו לקחתם את הכל. בימי נעוריו יצא בצבא ונלחם את מלחמותיכם. לא לכבודו ולא לאשרו נלחם, כי אם להרבות כבודכם ואוצרותיכם, כי אחרי ההון תרדפו ולא תדעו שבעה. ואחרי אשר נפצע בחרב האויב ולא יבול עוד לעדור במלחמה לקחתם אותו לשמור את פרדסיכם. בלילה שמר את פרדסיכם וביום חטב את עציכם, וכאשר כשל כחו ורפו ידיו וכהו עיניו, אז פטרתם אותו בשלום ותעזובוהו ללכת אל כל אשר ישאנו הרוח... אליו לכו עתה והבו לו גדל, כי ממנו לקחתם הכל: את כחו, את דמו, את מוח עצמותיו וגם את בנותיו היפות לקחתם לכם לפלגשים, ואחרי התעללתם בהן דייכם, גרשתם גם אותן מביתכם, כאשר גרשתם את אביהן. מהרו לכו אליו ותנו לו תודה בטרם ימות נעזב ככלב. הן אמנם את דברי תודתכם לא ישמע, כי חרש הוא, את הפרחים והתשורות היפות לא יראה, כי עור הוא, אבל אם תתנו לו לחם, אז עוד ילעסנו בכבדות וישבע. לכו, לכו, לצים, אליו, אבל אותי למה תעריצו וממני לא אביתם לקבל דבר...“

— אויל הנביא, משגע איש הרוח, נשמע קול בין ההמון, והנביא נעלם...

Verlag „Achiasaf“. — Herausgeber, verantwortlicher Redacteur u. Buchdrucker: Josef Fischer, Krakau.

מחזיק ומבריא את הגוף, מועיל לעכול המזון ונעים בטעמו.

יקר מאד לחולים במחלת האנמיא ולחולים השבים לאיתנם. עומד בטעמו על פי האמצעי של פאסטער.

על כל בקבוק נמצא חותם בית-המכס בליבוי ומצורפת לו מחברת הדר. דע-בארע אדות יין סנרפאל, כי מזין הוא ומבריא את הגוף ומרפאו.

יין סן-רפאל נמכר בכל בתי המרקחת ובתי ממכר סמי הרפואה ברוסיה.

חברת יין סן־רפאל
בוולאנס-דראם צרפת).

אזהרה

Compagne du Vin de
„SAINT-RAPHAEL"
Valence Drôme, France,
נוסדה בשנת 1872

מודיעה, כי נראה בשוק יין סן־רפאל מזויף ועל כן ישימו נא קוני היין את עינם על חותם הפאבריק (Trade Mark) שלנו המאושר ע"י הדפרטמנט למסחר ולחרשת המעשה ע"פ נו' 1438.

על כל בקבוק נמצא חותם בית המכס, חותם הפאבריק והמארקע של אגודת הפאבריקנטים נגד הזיופים ומחברת דר. דע-בארע עיד יין סן-רפאל כי מחזק הוא את הגוף ומרפאו.

תורת הבוכהאלטונג הכפולה ותורת המסחר

ע"פ שטה חדשה מסוימה וספעציאלית ע"י חליפות מכתבים בשפת עבר ורוסיה. המון מכתבי תודה ותהלה אומרים כבוד לפעולתי. המחיר בינוני. כל הנותן ידו ללמודי מקבל סמני—אחרי כלותו עשרת המכתבים הראשונים — ספר מערכת ספרים בבתי ריחיים בתור תשורה, והיא תשורה יקרה מאד בערכה. פראספעקטע ומכתבים למבחן בשתי השפות הנ"ל, המבארים את תכן למודי ואופני השילום, הנני שולח בחנם לכל המוריע אותי את האדרעססא שלו.

כתבתי : **Бердичевъ, Ю. Б. Левику**
או : **Jul. B. Lewik, in Berdiczew (Russl.)**

מודעה!

יצאה לאור רשימתי החדשה נו' **34** הכוללת ערך 3300 ספרים עברים בכל ענפי ומקצועות הספרות והאיש החפץ בה עליו לשלוח 40 העללער=20 קאפ. מחברי ספרים יואילו נא להמציא לידי אכס. אחד מספריהם כי אשימה עיני עליו.

J. Kauffmann, Buchhandlung,
Frankfurt a/m. (Deutschland) Börnestrasse 41.

זכרונות לבית דוד

מאת **א. ש. פריעדבערג.**

(תוצאה חדשה).

הס' הזה כולל בארבעה הלקים גדולים ספורים היסטוריים מתולדות ישראל מן חרבן הבית הראשון עד תקופת הרמבמ"ן וכבר נתפרסם ברבים כאחד הספרים היותר טובים ומועילים בספרותנו. ס' זכרונות לב"ד מצטיין בצחות לשונו, בנועם סגנונו, ומסוגל ביחוד לעורר אהבה וכבוד בלב בני הנעורים לעמנו ולתורתנו, ואלה הם הספורים הבאים בו :

חלק ראשון : 1) פתח דבר, כף הסידים, 2) זר הרפנים, 3) הקוצה, 4) טבעת הקדושין, 5) הכבל והקוץ.
חלק שני : 6) הנעל, 7) הסוגר, 8) האגרת, 9) הכנור, 10) הצלחיה, 11) התכריך, 12) שני מכתבים, 13) המאכלת, 14) חותם הנשיא.
חלק שלישי : 15) אות הקלון, 16) התרעלה, 17) הענק, 18) ספר הזכרון.
חלק רביעי : 19) זדון ומשונה, 20) חליפות ותמורות.

מחיר חלק א' 1.54 ר' ועם פארטא 1.72 ר', מהיר חלק ב' והלק ד' 1.40 ר' כל אחד וע"פ 1.50 ר', מחיר חלק ג' 1.73 ר' וע"פ 1.91 ר'. עבור כריכה מהודרה יש להוסיף 30 קאפ'.

כתבת אחיאסף :
Издательство „АХІАСАФЪ", Варшава.

השלח

מכתב-עתי חדשי למדע, לספרות ולעניני החיים.

המו"ל : **חברת „אחיאסף".** העורך : **אשר גינצברג.**

שנה רביעית

יצאה לאור החוברת השניה

וזה תכן עניניה :

א) שאלות ארץ ישראל (א. בתי הספר ביפ'. המשך). אחד העם.
ב) שמואל דוד לוצאטו (למלאת מאה שנה מיום הולדו). יוסף קלויזנר.
ג) בעמק הבכא (ספור. חלק שלישי). מענדעלי מוכר ספרים.
ד) עבודה ופרסום. ד"ר ש. הלוי.
ה) ישראל וארצו בחזון הספורים (מאמר שני. המשך). מרדכי בן הלל הכהן.
ו) לעבריה (שיר). א. זוואנקין.
ז) השקפה כללית. (X). עברי.
ח) ספרותנו (א). יוסף קלויזנר.
ט) רועים ועדריהם (ב). מ. חשמונאי.
י) מחשבית ומעשים (XXI). רבי קרוב.
יא) ידיעות ספרותיות.

מחיר החתימה לשנה : ברוסיה 6 רו"כ, באוסטריה-הונגריה 16 קראנען, באשכנז 13 מארק, בשאר ארצות 17 פראנק, בארץ-ישראל 15 פראנק.

לחצי שנה : חצי המחיר הנ"ל.

להחותמים על „השלח" ו„הדור" ביחד יוזל המחיר בשני רו"כ, וישלמו לשנה 10 רו"כ, לחצי שנה 5 רו"כ, לרבע 2.50 רו"כ.

כתבת השלח :
Издательство „АХІАСАФЪ" Варшава.
Verlag „ACHIASAF" Warschau.